

HENKILÖSTÖRESURSSIT JA POLIISITOIMINTA SYRJÄSEUDUILLA TULEVAISUUDESSA

Parviainen Joni & Peltoniemi Tuomas

9/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t) Parviainen Joni Peltoniemi Tuomas	Tutkinto Poliisi AMK20172
Julkaisun nimi Henkilöstöresurssit ja poliisitoiminta syrjäseuduilla tulevaisuudessa	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Olavi Kujanpää	Opinnäytetyön muoto Laadullinen tutkimus
Tiivistelmä Tutkimuksessamme tutkimme syrjäseutujen henkilöstöresursseja poliisissa ja muutoksia niissä. Pohdimme myös, miten poliisi tulevaisuudessa suoriutuu sille laissa määrättyistä tehtävistä koko Suomen alueella syrjäseutujen autioituessa. Tutkimuskysymykset työssä ovat: <ol style="list-style-type: none">1) Millaisia muutoksia poliisiorganisaation henkilöstöresursseissa on tapahtunut syrjäseuduilla?2) Miten poliisi suorittaa tehtävänsä tulevaisuudessa syrjäseuduilla? Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa on käytetty osittain kvantitatiivisia menetelmiä tukemaan kokonaisuutta. Opinnäytetyöhön on haastateltu yhteensä neljää poliisimiestä. Haastattelut suoritettiin temahaastatteluina. Työssä on käytetty Polstatin, tilastokeskuksen ja väestörekisterin tilastotietoja poliisin henkilöstömääristä, sekä asukaslukuista poliisilaitosalueittain. Poliisiorganisaatio on muuttunut paljon menneinä vuosikymmeninä. Organisaation rakenne on selkiytynyt, poliisiasemia on lakkautettu ja resursseja on keskitetty kaupungistumisen myötä sinne, missä poliisia eniten tarvitaan. Pienimmille poliisiasemille on ollut jonkin verran vaikeuksia rekrytoida työntekijöitä. Virkojen täyttymiseen esittämiämme ratkaisut liittyvät palkkaukseen ja paikallisten rekrytointiin. Useiden poliisiasemien lakkauttamisen jälkeen Suomessa on monia paikkakuntia, joissa ei ole poliisia. Tulevaisuudessa poliisin resursseja keskitetään todennäköisesti vielä enemmän suurimpiin asutuskeskuksiin. Poliisin tulee silti kyetä suorittamaan sille kuuluvat tehtävät myös syrjäisillä seuduilla. Tässä työssä esitämme ratkaisuksi muun muassa päivärahapartiointia ja viranomaisyhteistyötä.	
Sivumäärä 36 + 1 liite	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
Avainsanat Syrjäseutu, henkilöstöresurssit, HARVA, rekrytointi	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	4
2.1 Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät.....	4
2.1.1 Teemahaastattelut	4
2.1.2 Kirjallisuuskatsaukset	5
2.2 Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetyt kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät.....	5
2.2.1 Tilastollinen analyysi.....	6
2.3 Keskeiset käsitteet	6
3 AIEMMAT TUTKIMUKSET	7
3.1 Yleistä.....	7
3.1.1 Kaupungistuminen	7
3.1.2 Poliisitoiminta ennen ja nyt	8
3.1.3 Esillä mediassa.....	9
3.2 Opinnäytetyöt	11
3.3 Ulkomaat	12
3.3.1 Kanada	12
3.3.2 Yhdysvallat	13
3.3.3 Australia.....	13
4 TILASTOJEN ESITTELY	14
4.1 Poliisiorganisaatio	14
4.2 Väestölukuja	17
4.3 Tilastojen vertailua	20
5 HAASTATTELUT	21
5.1 Imatra.....	21
5.2 Kainuu	23
6 VAIHTOEHTOISIA RATKAISUJA.....	26
6.1 Palkkaus.....	26
6.2 Rekrytointi	27
6.3 Viranomaisyhteistyö.....	28
6.4 Työaikasunnittelun kehittäminen	28
6.5 Komennukset ja päivärahapartiot	29
6.6 Työn mielekkyys	30
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	31
7.1 Omia kokemuksia.....	31
7.2 Vastauksia tutkimuskysymyksiin	32
7.3 Tutkimuksen luotettavuudesta.....	33
7.4 Opinnäytetyö ideoita	33

8 LÄHTEET	35
LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan globalisoitumisella ja jatkuvalla kehityksellä on useita eri vaikutuksia. Suomalainen yhteiskunta on polarisoitunut niin ikä- ja sosiaaliryhmittäin, kuin maantieteellisesti. Yksi jo pitkään jatkuneista merkityksellisistä ilmiöistä on kaupungistuminen. Ihmiset muuttavat maaseuduilta kaupunkeihin ja niiden läheisyyteen työpaikkojen ja palveluiden perässä. Ilmiön seurauksena muuttotappiopaikkakuntien palvelut vähenevät, joka omalta osaltaan voimistaa maaltamuuttoa ennestään. Myös sosiaali- ja julkispalvelut keskittyvät tämän seurauksena entistä enemmän kaupunkeihin.

Kaupungistuminen ilmiönä koskee myös poliisimiehiä yksityishenkilöinä. Julkiset palvelut, jonka myötä myös julkisensektorin työntekijät, kuten poliisit, painottuvat vuosi vuodelta enemmän suuriin asutuskeskuksiin. Vaikuttaisi siltä, että pienten paikkakuntien poliisiase-milla on ollut vaikeuksia täyttää avoimia virkoja. Opinnäytetyössä tarkastelemme muutosta poliisin henkilöstömäärissä syrjäseuduilla ja pohdimme kaupungistumisen ohella muita mahdollisia syitä poliisin työvoimapulaan näissä paikoissa. Työn tavoitteena on saada vastaus näihin kysymyksiin ja nostaa esiin mahdollisia ratkaisuja näiden ratkaisemiseksi. Lopuksi esittelemme tämän tutkielman tuloksena syntyneitä ratkaisumalleja poliisitoiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen syrjäseuduilla.

Tutkimuskysymykset, joiden pohjalta tämän työn teemme ovat seuraavat:

1) Millaisia muutoksia poliisiorganisaation henkilöstöresursseissa on tapahtunut syrjäseuduilla?

2) Miten poliisi suorittaa tehtävänsä tulevaisuudessa syrjäseuduilla?

Opinnäytetyön on tarkoitus tuoda esiin näkökulmia liittyen henkilöstöresursseihin ja poliisin tehtävien hoitamiseen syrjäseuduilla tulevaisuudessa. Opinnäytetyö on kohdistettu näistä asioiden parissa työskenteleville ja niistä päättävälle. Työn tuoma lisäarvo poliisiorganisaatiolle on ajankohtainen tilannekatsaus käsiteltävään ongelmaan. Tätä opinnäytetyötä tehdessä olimme molemmat työharjoittelussa melko syrjäisillä paikkakunnilla, joten opinnäytetyön aihe on tullut meille molemmille tutuksi useiden poliisimiesten kanssa käydyissä keskusteluissa. Opinnäytetyötä aiheesta ei ole tilattu kenenkään toimesta, mutta aihe on todella

ajankohtainen ja tärkeä. Aihetta on myös käsitelty paljon mediassa ja yleisessä keskustelussa. Ongelma on tunnistettu jo useita vuosia sitten ja siihen on reagoitu mm. HARVA-projektin käynnistämällä. HARVA-projektin tavoitteena on lisätä partiointia ja lyhentää vasteaikoja harvaan asutuilla alueilla. Haastattelimme tutkimusta varten yhteensä neljää poliisia Kainuussa ja Imatralla.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä tarkoitetaan laadullisia tutkimusmenetelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa asiaa tai ilmiötä perinpohjaisesti. Aineistoa pyritään keräämään tutkittavaan asiaan liittyvästä aineistosta perehtymällä valittuun aineistoon huolellisesti. Tämän takia kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että aineisto, jonka pohjalta tutkimusta tehdään, on laadukasta. Tässä työssä olemme käyttäneet kvalitatiivisista tutkimusmenetelmistä teemahaastattelua, sekä saatavilla olevasta kirjallisuudesta tehtyjä kirjallisuuskatsauksia. (Hirsijärvi & Hurme 2008)

2.1.1 Teemahaastattelut

Tutkimuksessamme käytämme kvalitatiivista menetelmää, joka on teemahaastattelu. Päätimme käyttää teemahaastattelua tutkimusmenetelmänä tässä työssä sen vuoksi, että saisimme tämän hetkisestä henkilöstötilanteesta mahdollisimman hyvän kuvan. Haastattelemalla asemilla kauan työskennelleitä henkilöitä saamme varmasti käytännönläheisen kuvan sekä nykyhetkestä, että näiden haastateltavien poliisien työuran ajalta. Otanta on suhteellisen pieni ja siinä valittujen haastateltavien omat näkökulmat korostavat heidän tärkeiksi kokemiaan asioita. Haastateltavia on kuitenkin kahdelta toisistaan hyvin kaukana sijaitsevalta poliisiasemalta, mikä tuo monipuolisuutta haastatteluissa esiintyviin näkökulmiin. Lisäksi haastattelimme kahta eri poliisimiestä sekä Imatralla, että Kainuussa, joten haastatteluiden tuotokset eivät jää vain yksittäisen henkilön mielipiteiden varaan.

Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelumallin alalaji. Puolistrukturoidut haastattelut tarkoittavat sellaisia haastatteluita, joissa haastattelun kysymykset eivät välttämättä ole määrättyssä esitysjärjestyksessä. Haastateltaville esitettävät kysymykset ovat kai-

kille samat, mutta kysymysten järjestys voi vaihdella haastateltavien välillä. Vastaukset voivat lisäksi olla enemmän avoimia ja vastauksiin ei ole välttämättä määrätty vastausvaihtoehtoja. Teemahaastattelussa erityispiirteinä on se, että haastateltavat ovat kokeneet jonkin tietyn tilanteen tai ilmiön. (Hirsjärvi & Hurme 2008)

2.1.2 Kirjallisuuskatsaukset

Valtaosan tässä työssä käytetystä tiedosta olemme saaneet kirjallisista lähteistä. Kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tutkimusmenetelmänä sitä, että kirjallisten tuotosten avulla hahmotetaan tutkittavan aihepiirin kokonaisuutta. Kirjallisuuskatsauksessa kartoitetaan ja läpikäydään sitä, mitä tutkittavasta aiheesta jo ennalta tiedetään. (JAMK 2019)

Haimme tietoa tätä työtä tehdessä opinnäytöistä, oppikirjoista ja lehtiartikkeleista. Näiden lisäksi joidenkin lähteiden suhteen jouduimme tyytymään internet-sivustoilta saataviin tietoihin. Esimerkiksi aiheeseen olennaisesti liittyviä myöhemmin esiteltäviä lehtiartikkeleista tai Kanadan ratsupoliisin internet-sivustoilta saatuja tietoja ei ollut saatavilla mistään muualta. Haimme tietoa sekä suomenkielisestä, että englanninkielisestä kirjallisuudesta.

2.2 Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetyt kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan määrällistä tutkimusta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään laskennallisia ja täsmällisiä, useimmiten tilastoihin perustuvia tutkimusmenetelmiä. Tutkimus perustuu johonkin faktuaaliseen, mitattuun ja laskettuun tilastoon tai muuhun vastaavaan. Käytämme tässä opinnäytetyössä tilastollista analyysia tukemaan kvalitatiivista tutkimustamme.

Tässä työssä tehty määrällinen, tilastollinen tutkimus perustuu poliisin tilastopalvelun (Polstat) ja tilastokeskuksen tilastoihin. Polstatista saimme käyttämämme tilastotiedot tilaamalla ja tilastokeskuksen tilastot ovat käytettävissä tilastokeskuksen internet-sivustolla. Polstatin ja tilastokeskuksen tietoja saa käyttää ja kopioida vapaasti, kunhan lähde on merkitty asianmukaisesti. Vertailemme tilasto-osiossa poliisin kokonaishenkilöstömäärää ja kokonaisväestömäärä poliisilaitosalueittain kahtena eri ajankohtana. Analysoimme muutosta näiden määrissä kymmenen vuoden ajan jaksena.

2.2.1 Tilastollinen analyysi

Tilastollinen tutkimus on yksinkertaisuudessaan numeroiden hyödyntämistä ja niiden hyväksikäyttöä. Tällaisessa tutkimuksessa tutkimusmateriaalia käsitellään numeroin erilaisten matemaattisten mallien avulla.

Taulukko on paras vaihtoehto tarkkaan kuvaukseen, sillä siinä on eniten informaatiota. Taulukon tarkoitus on olla selkeä. Jos taulukko on selkeä, niin sitä on miellyttävä myöskin lukea. Taulukkoon laitetaan vain kokonaislukuja, elleivät kymmenesosat ole oleellisen tärkeitä asian kannalta. Tässä tutkielmassa käytetyissä luvuissa on käytetty kymmenesosia, sillä suurista väestömääristä puhuttaessa nämä kymmenesosat ovat merkityksellisiä. Erot ovat myös verrattain pieniä ja useissa tapauksissa vain prosentin kymmenesosien suuruisia. Otsikko sijoitetaan siten, että siitä on havaittavissa mihin sillä viitataan ja se vastaa kysymyksiin mitä, missä ja milloin. Tässä työssä emme ole käyttäneet taulukoita, mutta lähteet, joista olemme tiedot ottaneet, olivat suurimmaksi osaksi taulukkomuodossa. Työssä esiintyvät pylväskaaviot on luotu käyttämällä Polstatin ja Tilastokeskuksen tilastoja.

Kun lukijalle halutaan luoda nopeasti mahdollisimman hyvä yleiskuva asiasta, niin graafinen esitys on hyvä menetelmä siihen tarkoitukseen. Jos taulukossa alkaa olla liikaa pylväitä, niin esitys menee monesti liian sekavaksi. Graafisessa esityksessä huomiota tulee kiinnittää myös esityksen selkeyteen. Jälleen kerran selkeää esitystä on miellyttävä lukea. Kuvioiden otsikot sijaitsevat kiinteästi kuvioiden läheisyydessä ja ne vastaavat myös kysymyksiin, mitä, missä ja milloin. (Valli 2015)

2.3 Keskeiset käsitteet

Tässä kappaleessa avaamme keskeisiä käsitteitä, jotka esiintyvät tutkimuskysymyksissämme. Keskeisiä käsitteitä työssä ovat syrjäseutu, poliisin tehtävä ja henkilöstöresurssi.

Ihmiset saattavat käsittää sanan "syrjäseutu" hyvinkin eri tavalla. Esimerkiksi Kajaanissa varttuneella ihmisellä on varmasti erilainen käsitys puhekielessä siitä, miten määritellään syrjäseutu, kuin vaikkapa pääkaupunkiseudulla varttuneella. Sanakirjassa syrjäseutu määritellään seuraavalla tavalla: Syrjäinen alue, joka on kaukana kaupungeista ja kunnollisesta infrastruktuurista. Tässä työssä tarkoitamme Syrjäseudulla muuttotappiopaikkakuntia, joista julkiset palvelut ovat poistuneet tai ovat vaarassa poistua.

Poliisin tehtävä on määritelty poliisilaissa. Poliisin tehtävänä on:

”...oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädetyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.” (Poll 1:1 §)

Henkilöstöresursseilla tarkoitamme tässä työssä poliisivirassa työskenteleviä poliisimiehiä. Kvantitatiivisten tutkimusten osalta, tilastoiden henkilöstömääriin eivät sisälly työharjoittelussa olevat poliisiopiskelijat. Muilta osin työharjoittelijat lasketaan osaksi poliisiasemien resurssia ja voidaan näin olleen huomioida puhuttaessa henkilöstöresursseista.

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET

3.1 Yleistä

Kaupungistuminen ja pohdinta siitä, miten tuottaa julkisia palveluita asutuskeskusten ulkopuolella eivät ole uusia tai tuntemattomia asioita. Ne ovat olleet esillä julkisessa keskustelussa ja niistä on tehty useita tutkimuksia niin Suomessa, kuin ulkomaillakin. Monissa maissa on harvaan asuttuja alueita ja monessa maassa poliisi on myös kohdannut samoja haasteita, joita Suomessa poliisi kohtaa. Rajatuilla resursseilla pitäisi pystyä turvaamaan poliisin tehtävät myös harvaan asutuilla alueilla tulevaisuudessakin.

3.1.1 Kaupungistuminen

Kaupungistuminen on ilmiö, joka alkoi 1800-luvun puolivälissä, kun tuotantotoiminta ja aluerakenne kokivat suuren muutoksen teollistumisen myötä. Kaupungistuminen ja taloudellinen kasvu olivat kiivainta Länsi- ja Keski-Euroopassa Suomen seurattessa kehitystä useita vuosikymmeniä jäljessä. Suomessa suurimmat muutokset alkoivat näkyä sodan jäl-

keisenä aikana, kun agraarinen yhteiskunta alkoi muuttua kaupunkiyhteiskunnaksi, jossa teollisuus ja palvelut nousivat merkittäväksi tekijäksi tuotannossa ja väestö keskittyi entistä enemmän kaupunkeihin ja asutuskeskuksiin. 1960-luvulla kaupungistumisaste oli sillä tasolla, jolla se oli keskimäärin koko Euroopassa 1900-luvun alussa. Vaikka kaupungistuminen alkoi Suomessa verrattain myöhään, muutosprosessi on muuhun Eurooppaan verrattuna ollut nopea ja se jatkuu edelleen.

Talouden näkökulmasta syy kaupungistumiselle on siinä, että eri taloudelliset toiminnat sijoittuvat lähelle toisiaan, jolloin sekä lyhyiden välimatkojen etujen tuoma hyöty tuotannossa, että palveluiden ja tavaroiden helppo ja taloudellinen vaihtaminen mahdollistuvat. Tähän perustuvan taloudellisen tehokkuuden myötä kaupungit ovat otollisia paikkoja yritystoiminnalle ja myös kaupungissa asuville ihmisille. (Laakso & Loikkanen 2004, 11-13)

Myös Linda Lundmark on tutkinut rakennemuutosta ja sen vaikutuksia harvaan asutuilla alueilla. Tutkimus kohdistuu Suomen ja Ruotsin pohjoisiin osiin. Lundmarkin tavoite tutkielmassaan on määritellä mitä rakennemuutos ja sen vaikutukset käytännössä tarkoittavat edellä mainituilla alueilla. Lundmarkin tutkimuksesta käy hyvin ilmi, kuinka väestön maaltamuuttoa seuraa se, että julkiset palvelut lakkautetaan asukasluvun pienennyttyä tarpeeksi jollakin paikkakunnalla. Lundmark ei työssään puhu poliisista, mutta samat vaikutukset näkyvät myös poliisiorganisaatiossa. (Lundmark 2006)

3.1.2 Poliisitoiminta ennen ja nyt

Tutkimuksemme yksi tavoite on löytää keinoja, joilla voidaan turvata poliisitoiminta koko kaupungistuvan Suomen alueella vielä tulevaisuudessakin. Vaikka kaupungistuminen on verrattain uusi ilmiö, on Suomessa jo 1940-luvulla ollut sellaisia paikkakuntia, joissa ei ole omaa poliisiasemaa. Marja Holmila kertoo kirjoittamassaan kirjassa *Kylä* hieman erilaisesta lähestymistavasta tähän samaan ongelmaan:

“Maakylässä ei ole koskaan ollut omaa poliisia. Aiemmin pitkät matkat ja huonot tiet saivat aikaan sen, että virallisen ja epävirallisen rikoksenehkäisyn suhde oli varsin joustava. Asiat hoidettiin paljolti paikallisin voimin, eikä poliisiin helposti turvauduttu. Tiiviit naapuruus- ja sukulaisuussuhteet pitivät ja ilmeisesti edelleenkin pitävät virkavallan kutsumisen kynnyksen korkeana.”

Kyseisellä paikkakunnalla oli vielä 1940-luvulla käytössä kylän tilapäisvankila, joka sijaitsi yhden tehtävään valitun kyläläisen kotona. Tilapäisvankilassa saatettiin säilyttää rikoksesta

epäiltyjä, kuulusteluita varten pidätettyjä tai häiriöksi olleita henkilöitä, jotka sitten kuljetettiin talon isännän toimesta käräjille. (Holmila 2001)

Kylässä, josta Holmila kertoo, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito oli toteutettu edellä mainitulla tavalla ilman poliisin läsnäoloa. Harvaanasutuilla alueilla tilanne on käytännössä kaiketi lähes sama tänäkin päivänä. Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut noista ajoista, eikä tämän kaltainen ratkaisumalli enää kestä oikeudellisesti arvioituna päivänvaloa.

Tarkastellessa lähempää historiaa, on poliisiorganisaatio muuttanut muotoaan alati. 2000-luvulla poliisin hallintorakennetta on uudistettu, jonka aikana muun muassa poliisiyksiköiden määrä on vähentynyt kahdestakymmenestäyhdeksästä neljääntoista. Varsinaisia poliisilaitoksia vuonna 2019 on 11 ja näiden lisäksi erillisinä yksiköinä toimii keskusrikospoliisi, suojelupoliisi ja poliisiammattikorkeakoulu. 1990-luvulla vielä lähes jokaisessa kylässä oli oma poliisiasema, vuonna 2016 poliisiasemia Suomessa oli yhteensä 108 kappaletta. (Sisäministeriö 2016)

3.1.3 Esillä mediassa

Syrjäseutujen henkilöstöpulasta poliisissa on puhuttu myös paljon mediassa. Tässä kappaleessa esittelemme muutamia poimintoja aiheesta. Mediassa eniten tämän aiheen tiimoilta on ollut esillä palkkaus asiat ja työn mielekkyys.

Jukka Harjun kirjoittamassa Helsingin sanomien artikkelissa kerrotaan poliisin rekrytointiongelmista pienimmissä kaupungeissa, varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Itä-Suomen poliisipäällikkö Taisto Huokko ottaa artikkelissa asiaan kantaa pohtimalla, että pitäisikö käyttöön ottaa jälleen aikaisemmin käytössä ollut syrjäseutulisiä.

”Meidän omat keinot poliisissa ovat vähäisiä houkuttelussa. Meillä ei ole palkkausjärjestelmässä kannustinta, joka voisi aiheuttaa kiinnostuksen. Aikanaan oli syrjäseutulisiä ja nyt on puhuttu, pitäisikö jotain vastaavaa olla tänä päivänäkin.”

Huokko toteaa, että erityistehtävät kuten vaativa tekninen tutkinta, talousrikostutkinta, poliisikoira-toiminta ja muut kentän erityistehtävät keskitetään nykyään maakuntien keskuksiin. Tämä on saattanut johtaa kiinnostuksen vähenemiseen työskennellä pienemmillä paikkakunnilla. Huokon mukaan pienemmille paikkakunnille ei ole koskaan ollut erityistä tungosta,

mutta nyt hakijoiden määrä on vähentynyt vielä enemmän. Huokko pelkää, että lähitulevaisuudessa pienempien paikkakuntien virkoihin ei olisi enää yhtään hakijaa. Huokko pohtii, että vaikka syrjäseutulisä olisi 250 euroa, niin sellainen henkilö, joka ei muutenkaan esimerkiksi Lieksaan lähtisi, ei varmaankaan virkaa ottaisi, vaikka tällainen syrjäseutulisä olisi käytössä. Huokon mukaan summan pitäisi olla vieläkin suurempi.

Samanlaisen ongelman kanssa kamppailee myös Lapin Poliisilaitos. Lapin poliisipäällikkö Esa Heikkinen kommentoi, että Rovaniemelle ja Meri-Lappiin riittää edelleen hakijoita, mutta harva-alueille ei.

”Harva-alueelle Ylä-Lappiin olemme hakeneet poliisimiehiä määräaikaan virkasuhteisiin vuodelle 2019 tulleen erityisrahoituksen turvin, mutta näyttää siltä, ettemme saa kaikkia paikkoja ainakaan tällä hetkellä täytettyä.”

Heikkisen mukaan vakituisiin virkoihin on kuitenkin vielä halukkaita. Lisäksi mainitaan, että syrjäseudulle siirtyminen edellyttää myös monesti, että puoliso saa paikkakunnalta töitä. Myös Heikkinen toteaa syrjäseutulisän olevan yksi kannustin syrjäseuduille hakeutumisessa:

”Ennen vanhaan syrjäseutulisällä oli varsin merkittävä osuus hakeutumisessa pienemmille paikkakunnille.”

Samassa artikkelissa Tiina Eränkö poliisihallituksesta kertoo, että poliisihallituksessa on tällä hetkellä menossa palkkausjärjestelmän uudistamisprojekti. Projektissa on tullut ilmi ehdotus, että käyttöön otettaisiin rekrytointiongelmista kärsivien poliisilaitosten alueille syrjä- tai harvaan asutun alueen lisä. Erängön mukaan Helsingissä maksetaan tällä hetkellä pääkaupunkiseutulisää noin 200 euroa kuukaudessa ja Espoon sekä Vantaan poliisilaitoksilla noin 150 euroa kuukaudessa. Eränkö nostaa kuitenkin esiin lisien lisäämisen tuomasta ongelmasta. Jos pääkaupunkiseudulla ja harvaan asutuilla alueilla työskentelevät konstaapelit saavat korotettua palkkaa, niin miksi sitä ei saa Tampereella ja Turussa olevat poliisit. Syrjäseutulisän palauttamisesta voisi näin ollen aiheutua uusia palkkaukseen liittyviä ongelmia. (Harju 2019)

Ylen artikkelissa Silva Laakso kirjoittaa Kaakkois-Suomen poliisin rekrytointiongelmista. Artikkelia varten on haastateltu Lappeenrannassa työskentelevää 2018 valmistunutta vanhempaa rikoskonstaapelia Anton Pulkista, sekä Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisipäällikköä Kari Hyyryläistä.

Hyyryläinen kertoo, että Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen poliisien keski-ikä on noin 45 vuotta ja uusille poliiseille olisi kysyntää. Hyyryläisen mukaan rekrytointiongelmat näkyvät konkreettisesti esimerkiksi siinä, että vakituisiin virkoihin ei ole välttämättä yhtään hakijaa. Hyyryläinen kertoo, että ulkomaalaisyksikköön olisi ollut tarjolla vakituinen työpaikka, mutta paikka ei saanut yhtään hakijaa.

Lappeenranta tutuksi seuduksi kuvaava Pulkkinen kertoo, että hän tiesi, että hän haluaa jossain vaiheessa töihin Lappeenrantaan. Pulkkinen oli tehnyt lyhyen sijaisuuden Pohjois-Suomessa, jonka jälkeen hän meni töihin Lappeenrantaan ja sai sieltä vakituisen työpaikan rikostutkinnasta. Pulkkinen mukaan Lappeenrantaan veivät tutut seudut, sukulaiset ja suosikki jääkiekkoseura SaiPa. Pulkkinen suosittelee Kaakkois-Suomea oman kokemuksensa pohjalta. Pulkkinen kertoo, että hän esimerkiksi pääsee tekemään tutkintaa ja lisäksi myös partiointia. Pulkkinen mukaan tehtävät voivat olla Kaakkois-Suomessa erilaisia tehtäviä verrattuna isompiin paikkakuntiin. (Laakso 2019)

3.2 Opinnäytetyöt

Antti Arponen on Poliisiammattikorkeakoulun päällystötutkintoa suorittaessaan tehnyt tutkielman, jossa käsitellään kutakuinkin samaa aihetta kuin tässä työssä. Hän on tutkielmansa yhteydessä tehnyt kyselytutkimuksia työskentelypaikkakunnan ja työpaikan eri tekijöiden vaikutuksista päätökseen hakea avoinna olevaa virkaa. Kyselyt osoittivat, että tärkeimpinä hakemispäätökseen vaikuttavina asioina pidettiin työpaikan ilmapiiriä, johtamiskulttuuria, sekä mahdollisuuksia etenemisen, koulutuksen ja harrastusten suhteen. Vähiten hakemispäätökseen vaikuttivat palkkaus ja työpaikan ikä- ja sukupuolirakenne. Paikkakunnan valinnan suhteen tärkeimmäksi tekijäksi nousivat julkiset palvelut. Päivähoito, koulutus- ja harrastusmahdollisuudet ovat asioita, joita virkaa hakeva poliisimies edellyttää työpaikkakunnaltaan. Myös liikenneyhteydet olivat kyselyn tulosten mukaan vaikuttava tekijä työpaikan valinnassa. (Arponen 2005, 18-23)

Arposen tutkimusten mukaan, nuoret poliisimiehet eivät hakeudu pienille paikkakunnille töihin. Tutkielmassa päällystöön kuuluva poliisimies kertoo, kuinka usein virkaan nimetty

nuori poliisi ei ikinä tulekaan paikkakunnalle, jos saa viran isommasta poliisilaitoksesta ennen ensimmäistä työpäivää. Tästä syystä poliisikouluun tulisi pienemmillä paikkakunnilla rekrytoida paikallisia nuoria, sillä todennäköisyys sille, että nämä hakeutuvat paikalliselle poliisiasemalle virkaan, on suurempi kuin muualta Suomesta rekrytoituilla. Rekrytointi on tärkeää, mutta se ei yksinään ole riittävä keino saada pitkäaikaisia työntekijöitä syrjäseutujen poliisiasemille. Poliisiasemilla tulisi panostaa myös työntekijöiden sitouttamiseen. Arposen tekemien haastatteluiden perusteella esimerkiksi yhdystoiminnalla ei virkaan hakeutuessa ole suurta roolia, mutta hän uskoo, että työntekijän sitouttamisen suhteen sillä on vaikutusta. Arposen haastattelema poliisipäällikkö esittää myös omia ehdotuksiaan henkilöstön lisäämiseen ja sitouttamiseen. Näitä ovat muun muassa työharjoittelijoiden painottaminen pienemmille paikkakunnille ja ehdotus poliisimiesten sitouttamisesta tietyille alueille määrääjäksi valmistumisen jälkeen. (Arponen 2005, 9,24)

3.3 Ulkomaat

Poliisitoiminnan kehittämiseksi on ympäri maailmaa kehitetty erilaisia ratkaisumalleja. Kuten aiemmin mainittu, ongelmakohdat eri maiden viranomaisilla ovat jokseenkin samanlaisia. Seuraavaksi tulemme esittämään muutamia ratkaisuja, joita muissa maissa on kokeiltu harvaanasutuilla alueilla poliisin resurssien riittävyyden takaamiseksi.

3.3.1 Kanada

Kanadassa poliisien vähäiseen määrään harvaan asutuilla alueilla on reagoitu muun muassa kahdella seuraavalla tavalla. Väkiluvultaan 9000 hengen suuruudessa Albertan kaupungissa on käytössä ”kansalaispoliisi” organisaatio. Kansalaispoliisit ovat tehtävään vapaaehtoisia henkilöitä, joiden tehtävänä on partioida ympäri kaupunkia ja raportoida poliisille kaikesta poikkeavasta tai mahdollisesti rikollisesta. Raportointi tapahtuu puhelinsovelluksen kautta. Kansalaispoliisit eivät itse ole aktiivisina toimijoina havaitessaan jotakin rikollista, vaan ainoastaan raportoivat tästä poliisille. Näin ollen, poliisilla on valvovia silmiä paljon enemmän, kuin vuorossa olevat poliisit. (Dawson 2018)

Toinen Kanadassa poliisitoimintaa tehostava kokeilu on harppauksen pidemmälle ottava yhteisöpoliisiprojekti. Tiivistettynä kysymys on siitä, että paikkakunnalle rekrytoidaan yhteisöpoliisi paikkakuntalaisten keskuudesta. Yhteisöpoliisi kantaa asetta ja pukeutuu samalla

tavoin kuin tavanomaiset poliisit, mutta heidän työnkuvansa on erilainen. Koulutus on huomattavasti lyhyempi kuin poliisikoulutus. Toiminta painottuu ennen kaikkea ennalta estävään toimintaan ja sen perusta on juurikin se, että yhteisöpoliisi tuntee ja tietää kyseisen paikkakunnan ihmiset, tavat ja kulttuurin. (Royal Canadian Mounted Police 2018)

3.3.2 Yhdysvallat

Poliisitoiminnan mielekkyyttä ja muita harvaan asuttujen paikkojen ongelmia on tutkittu myös Yhdysvalloissa. Yhdysvaltojen harvaan asutuilla alueilla yleisempiä ongelmia ovat muun muassa se, että tukipartioita ei ole välttämättä saatavilla tai ne ovat pitkän matkan päässä. Yhdysvalloissa vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen mukaan harvaan asutuilla alueilla poliisit joutuvat harvemmin hyökkäyksien kohteeksi, mutta hyökkäykset ovat todennäköisesti paljon vakavampia, kuin kaupungeissa (Weisheit 2006). Nämä ovat sellaisia työturvallisuuteen liittyviä asioita, joiden vuoksi jotkut henkilöt eivät halua työskennellä harvaan asutuilla alueilla. Lisäksi syrjäseuduilla Yhdysvalloissa poliisit kokevat, että siviilielämä ja työ on todella vaikeaa pitää erillään, sillä pienemmissä kaupungeissa kaikki tuntevat toisensa.

Yhdysvalloissa harvaan asutuilla aluilla myös kyltien asukkaat arvostavat sellaisia poliiseja, jotka ovat kasvaneet sillä seudulla, missä he partioivat. Tämän vuoksi muualta tulevien poliisien on hankala päästä kontaktiin paikallisten asukkaiden kanssa. Toisaalta paikkakunnalta tulevat poliisit pitivät työn tekoa vaikeana siinä mielessä, että he joutuivat hankaliin paikkoihin puuttuessaan kavereidensa ja tuttaviansa tappeluihin tai pidättäessään heitä. (Yarwood, Richard & Mawby 2001, 13)

3.3.3 Australia

Adcock kertoo kirjassaan *Country Policing: it's not Rocket Science* henkilöstöresursseihin liittyvistä ongelmista kattavasti kappaleessa Human Resource Issues. Adcockin mukaan isoin ongelma poliisin valitessa virkapaikkaa maaseudun ja kaupungin välillä on taloudellinen tilanne. Suurimmaksi taloudelliseksi haasteeksi poliisit kertoivat, että jos perheen yhteinen taloudellinen tilanne heikkenee, niin he eivät halua edes harkita maaseudulla työskentelyä. Poliisit mainitsivat myös, että maaseudulle työn perässä muuttamisessa pitäisi olla jokin taloudellinen kannustin. Mahdollisia ratkaisuja tähän mainittiin muun muassa suora lisä palkkaan tai asumisen järjestäminen esimerkiksi poliisiaseman yhteyteen ilmaiseksi.

Toiseksi ongelmaksi Adcock nimesi tunnustuksen, eli kuinka poliisin työhön maaseudulla tulisi suhtautua. Suurilla asemilla työkokemus maaseudulta nähtiin ammattitaitoa parantavana. Maaseudulla työskentely on monipuolista ja siellä työskennellessä täytyy osata paljon erilaisia taitoja. Adcockin mukaan tätä pitäisi käyttää hyväksi maaseudun poliisin markkinoinnissa. Markkinoinnissa tulisi myös käyttää kaupungeista maaseuduille muuttaneiden kokemuksia poliisin työstä maaseudulla. Moni kaupungista muuttanut oli yllätyksekseen pitänyt maaseudun poliisin työstä ja sen vuoksi he halusivat jäädä työskentelemään sinne.

Australiassa perheiden ongelmana muuttamisen seurauksena ilmeni myös poliisien puolisojen työurille aiheutuva haitta. Kun toinen osapuoli perheestä joutui tai siirtyi maaseudulle töihin, niin toisen oli hyväksyttävä se, että muutto maalle tarkoitti heidän urakehityksensä keskeytymistä. Monet perheet kuitenkin hyväksyivät tämän asian sen vuoksi, että maaseudulle virkaan tuleva poliisi saa taloudellista hyötyä ja ammatillista kehitystä maaseudulla työskentelystä.

Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä ongelmana nähtiin sosiaaliset ongelmat. Maaseudulle muuttaessa tuli ottaa huomioon myös heikommin saatavilla olevat palvelut ja lähipiirin katoaminen ympäriltä. Erääseen kylään muuttanut poliisi kertoi sen kylän sopeutumismallista. Kylään muuttaneelle perheelle oli varattu "adoptioperhe". Tämä toinen perhe auttoi uusia tulokkaita kotoutumaan kylään. Perhe esiteltiin uusille ihmisille ja lapsille esiteltiin ikätovereita. (Adcock 2002)

4 TILASTOJEN ESITTELY

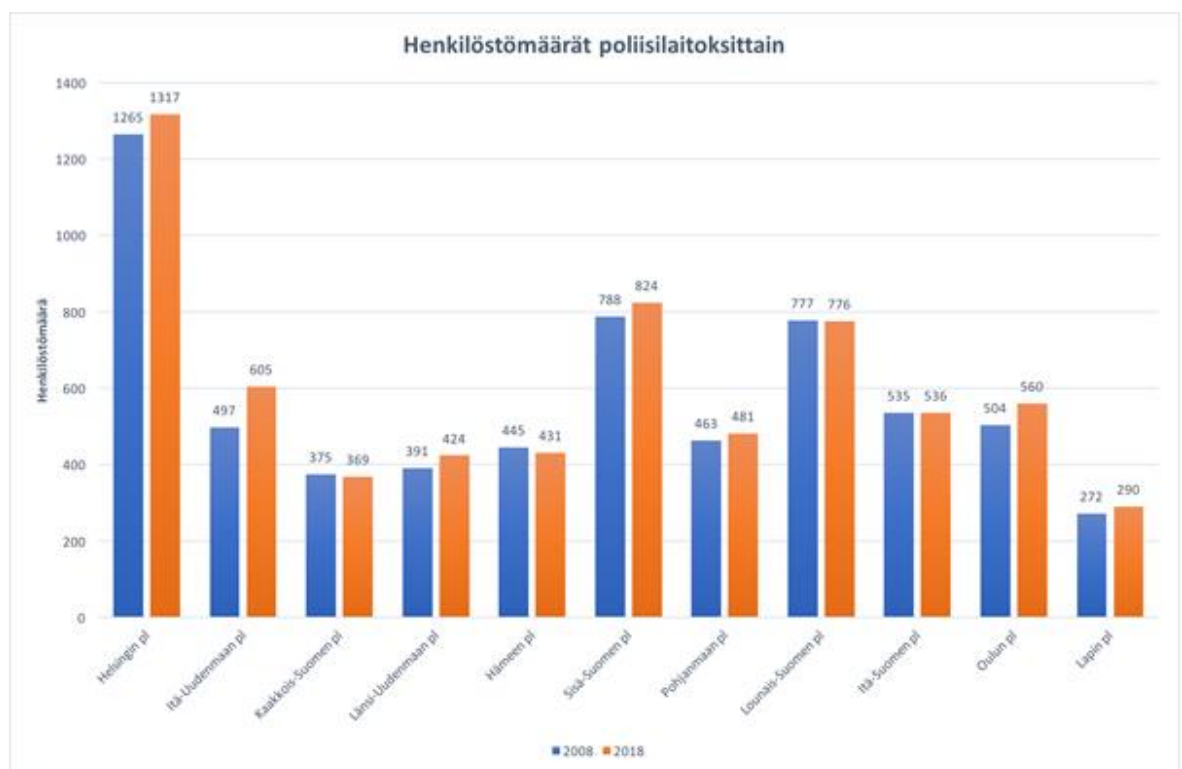
Tässä luvussa hyödynnämme kvantitatiivisia menetelmiä tilastollisen analyysin muodossa. Vertailemme muutoksia väestön määrässä, sekä poliisin henkilöstömäärissä poliisilaitosalueittain kymmenen vuoden ajan jaksona.

4.1 Poliisiorganisaatio

Poliisihallinnossa on tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana suuria muutoksia. Merkittävä muutos poliisiorganisaatiossa oli poliisin hallintorakenne uudistus Pora III, joka astui voimaan vuonna 2014. Rakennemuutoksen myötä siirryttiin entisestä 24 poliisilaitoksesta nykyiseen 11 poliisilaitokseen. Samalla yhtenäistettiin poliisin organisaatio- ja johtamisrakenteita kolmeen palvelulinjaan perustuvaan järjestelmään. Nämä kolme palvelulinjaa ovat poliisipalvelut, lupapalvelut, sekä hallinto- ja esikuntapalvelut. (Sisäministeriö 2012)

Poliisiorganisaatio on muuttunut ja uudistunut melko paljon 2000 –luvulla. Laitosen määrän vähentämisen lisäksi palveluita on myös keskitetty entistä enemmän. Tämän taustalla on vaikuttanut vahvasti kolmannessa luvussa esittelemämme kaupungistumisilmiö. Useat pienemmät poliisiasemat ovat lopettaneet toimintansa. Poliisiasemia on lakkautettu erityisesti pienemmiltä paikkakunnilta. Tämä kehitys on tämän tutkimuksen kannalta olennainen.

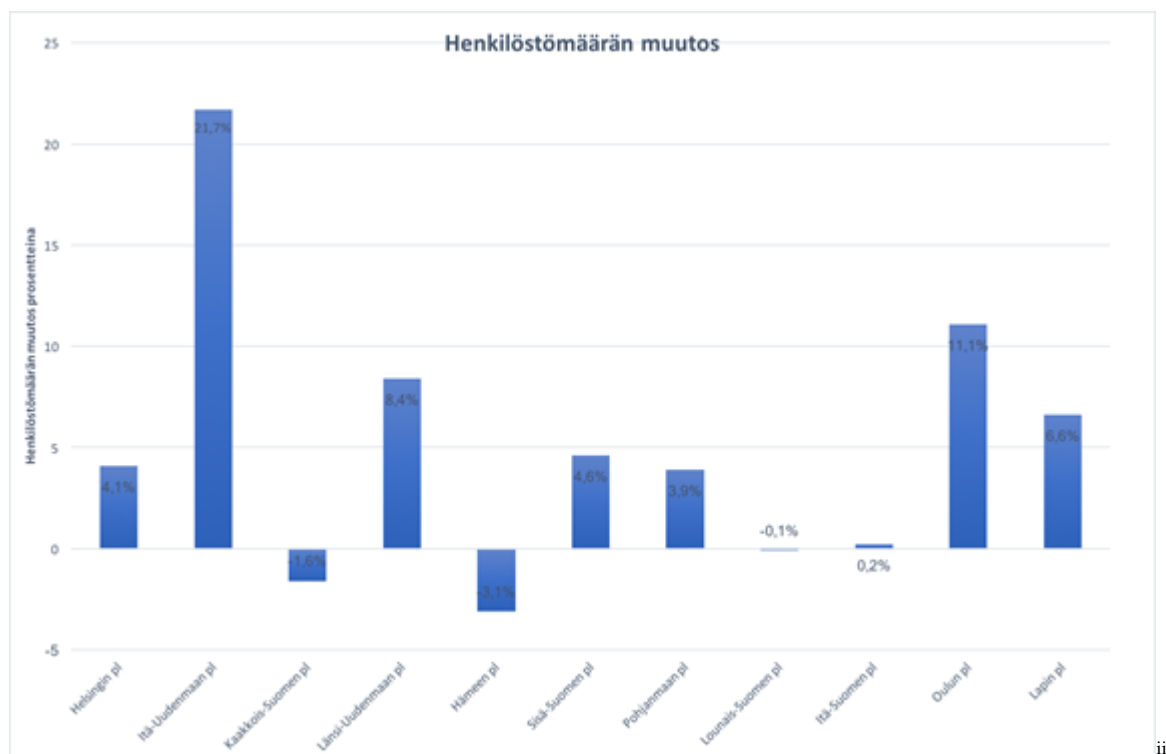
Tarkastelimme henkilöstömäärien muutoksia Suomen 11 poliisilaitoksen alueella vertailuvuosien 2008 ja 2018 välillä. Molempina vertailuvuosina henkilöstön määrä on laskettu Pora III rakenneuudistuksen jälkeisten poliisilaitosalueiden rajojen puitteissa. Henkilöstömäärään luetaan tässä tarkastelussa kaikki poliisimiehet, pois lukien poliisiopiskelijat. Kahdeksan poliisilaitoksen alueella henkilöstömäärä oli noussut vertailuvuosien välillä ja kolmen poliisilaitoksen alueella henkilöstömäärä oli vähentynyt. Poliisilaitokset, joissa henkilöstömäärä oli pienentynyt vertailuvuosien välisenä aikana ovat Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Hämeen poliisilaitos ja Lounais-Suomen poliisilaitos. Kokonaisuudessaan poliisimiesten määrä Suomessa vertailuvuosien välillä on kasvanut 301 henkilöllä. Vuonna 2008 poliisimiehiä oli 6412 ja vuonna 2018 lukumäärä oli 6713.

ⁱ Poliisimiesten määrä poliisilaitoksittain vuosina 2008 ja 2018. Poliisilaitosten alueiden rajauksessa käytetty Pora III rakenneuudistuksen jälkeisiä poliisilaitosten aluejakoja. (Polstat 2008, 2018)

Tarkastellessa henkilöstömäärien kasvua eri poliisilaitosten alueilla suhteellisesti, huomio kiinnittyy pääkaupunkiseudulle ja Oulun poliisilaitokseen. Itä- sekä Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksilla henkilöstömäärä on noussut huomattavan paljon. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen henkilöstömäärä kasvoi 21,7 prosenttiyksikköä vertailuvuosien välillä. Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella kasvua oli 8,4 prosenttiyksikköä ja Oulun poliisilaitoksella 11,1 prosenttiyksikköä. Suhteellisesti arvioituna Lapin, Sisä-Suomen, Helsingin ja Pohjanmaan poliisilaitosten henkilöstön määrän kasvu oli kutakuinkin samalla tasolla.

Kolmen poliisilaitoksen alueella henkilöstömäärä oli laskenut vertailuvuosien välillä. Suhteellisesti eniten henkilöstömäärä väheni Hämeen poliisilaitoksen alueella, jossa poliisimiesten lukumäärä oli vertailuvuosien välillä laskenut 3,1 prosenttiyksikköä. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella henkilöstömäärä väheni 1,6 prosenttiyksikköä ja Lounais-Suomen poliisilaitoksen alueella 0,1 prosenttiyksikköä.

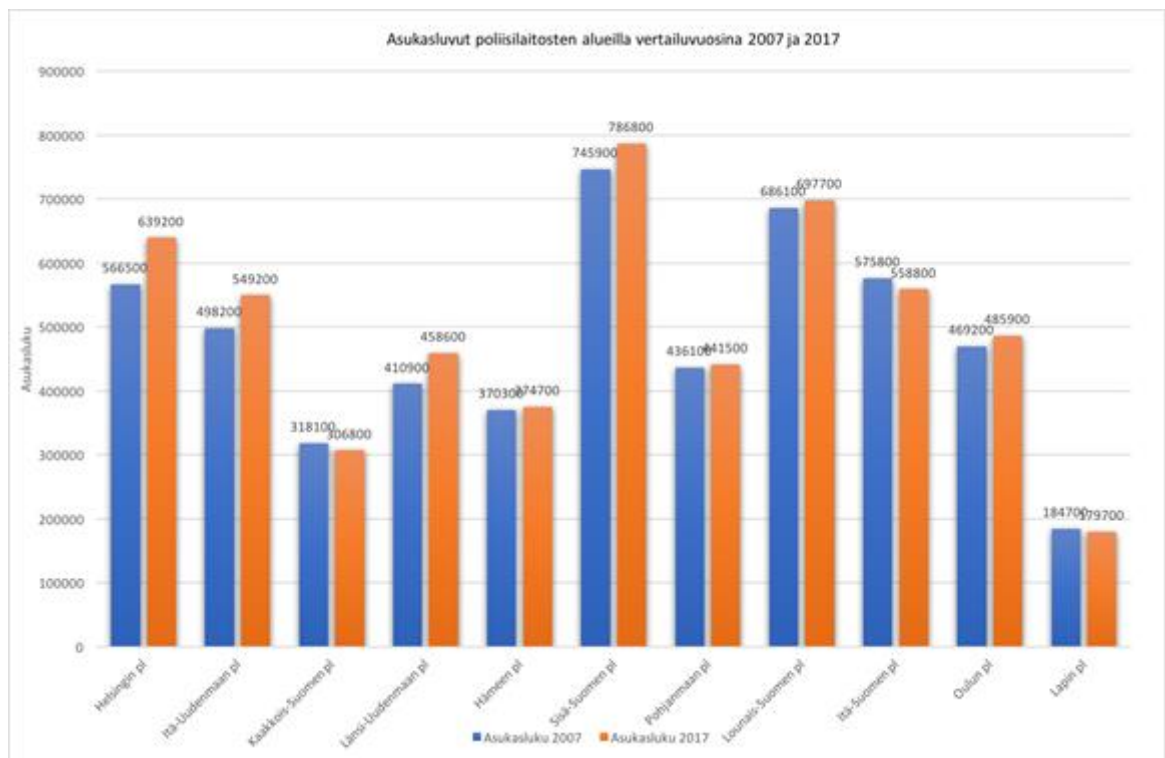

Poliisimiesten määrän prosentuaalinen muutos vertailuvuosien 2008 ja 2018 välillä. Poliisilaitosten alueiden rajauksessa käytetty Pora III rakenneuudistuksen jälkeisiä poliisilaitosten aluejakoja. (Polstat 2008, 2018)

4.2 Väestölukuja

Jo aiemmin mainittua kaupungistumista on syytä tarkastella myös tilastotietojen valossa. Mikäli huomattavia määriä ihmisiä muuttaa asuinpaikkaansa, näkyvät muuttoaallon vaikutukset eittämättä myös poliisiorganisaatiossa. Samoin kuin poliisilaitosten henkilöstömääriä tarkastellessa, on tässäkin tarkastelussa rajattu alueet Pora III rakenneuudistuksen jälkeisten poliisilaitosalueiden rajojen mukaisesti. Katsoessa asukaslukuja poliisilaitosten alueiden rajojen mukaisesti vertailuvuosina 2007 ja 2017 huomaa nopeasti, että pääkaupunkiseudulla toimivien poliisiasemien alueiden asukasluvut ovat nousseet. Myös Sisä-Suomen ja Oulun poliisilaitosten alueilla asui enemmän ihmisiä jälkimmäisenä vertailuvuotena. Kolmen poliisilaitoksen alueella asukasmäärä oli pienentynyt vertailuvuosien välillä. Nämä kolme laitosta olivat Kaakkois-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin poliisilaitos. Eniten asukkaiden määrä oli pienentynyt Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella.

ⁱⁱⁱ Väestön asukaslukumäärä poliisilaitosten alueilla vertailuvuosina 2007 ja 2018. Poliisilaitosten alueiden jaossa käytetty Pora III uudistuksen jälkeisiä poliisiasemoiden rajoja. (Tilastokeskus 2007, 2018)

Kun tarkastellaan asukaslukujen muutoksia prosentuaalisesti, tulee tapahtunut muutos paremmin ja konkreettisemmin esille. Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan poliisi-

laitosten alueilla asukasluku on kasvanut jokaisessa yli kymmenen prosenttiyksikköä vertailuvuosien välillä. Helsingin poliisilaitoksen alueella asui vuonna 2017 12,8 prosenttiyksikköä enemmän ihmisiä kuin kymmenen vuotta tätä aiemmin. Muutosta voidaan pitää merkittävänä.

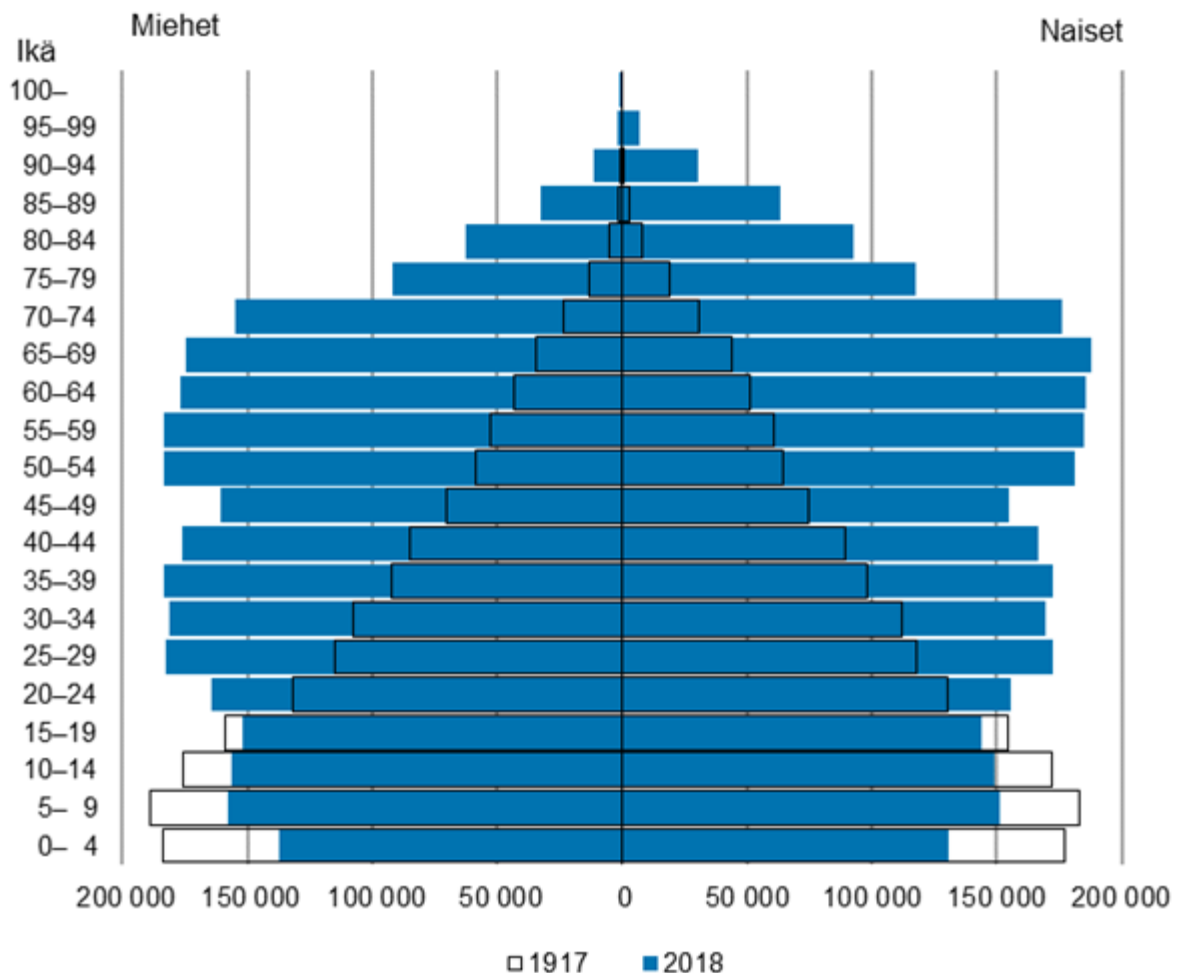
Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella asukasmäärä on noussut vertailuvuosien välillä 5,5 prosenttiyksikköä ja Oulun poliisilaitoksen alueella 3,6 prosenttiyksikköä. Sisä-Suomen poliisilaitos on asukasmäärältään suurin Suomen poliisilaitosalueista, joten edellä mainittu kasvu tarkoittaa absoluuttisena henkilömääränä lähes yhtä suurta joukkoa ihmisiä kuin mitä Länsi-Uudenmaan poliisiaseman alueelle on vertailuvuosien välillä muuttanut. Hämeen, Pohjanmaan ja Lounais-Suomen poliisilaitosten alueilla muutos on ollut melko vähäistä, mutta kuitenkin positiivista.

Kolmen laitoksen alueella asukasluku on pienentynyt vertailuvuosien välillä. Suhteellisesti eniten asukkaita on muuttanut muualle Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueelta, jossa asukasluku on vertailuvuosien välillä pienentynyt 3,6 prosenttiyksikköä. Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella asukasluku on pienentynyt kolmen prosenttiyksikön verran ja lapissa 2,7 prosenttiyksikköä.

^v Väestön asukaslukumäärän prosentuaalinen muutos poliisilaitosalueittain vertailuvuosina 2007 ja 2017. (Tilastokeskus 2007, 2017)

Pylväitä tarkastellessa tulee huomioida, että asukasmäärältään pienentyneet Kaakkois-suomen ja Lapin poliisilaitosten alueet ovat asukasluvultaan kaksi pienintä Suomen 11 poliisilaitoksesta. Puolestaan neljällä vertailuvuoden 2007 suurimmalla poliisilaitoksella myös asukasluvun prosentuaalinen kasvu oli suurinta. Jo tästä voidaan päätellä, että Suomen väkiluku on kymmenen vuoden aikana kasvanut ja kasvu on keskittynyt pääasiassa niille alueille, joissa jo ennestään on ollut eniten asukkaita. Suomen väkiluku vuonna 2007 oli 5 300 484. Vuonna 2017 Suomen väkiluku oli 5 513 130. Suomen väkiluku on siis kasvanut kymmenen vuoden aikana vertailuvuosien 2007 ja 2017 välillä 212 646 hengellä. (Tilastokeskus, Creative Commons License 2007, 2017)

Väestörakenne Suomessa vuosina 1917 ja 2018. (Tilastokeskus 2018)

Väestörakenne Suomessa on huolettanut yleisesti jo pidemmän aikaa. Syntyvyys Suomessa laskee ja suuret ikäluokat lähestyvät eläkeikää. Väestönkasvu selittyy paluumuutolla ja lisääntyneellä maahanmuutolla. Vuosina 2007-2017 nettomaahanmuuttaja Suomeen tuli yhteensä 169 733. (Tilastokeskus, Creative Commons License, 2018)

4.3 Tilastojen vertailua

Maalaisjärjellä ajateltuna poliisilaitosten alueiden asukaslukujen muutosten tulisi ainakin jossain määrin korreloida henkilöstömäärän muutoksia asemilla. Verratessa suhteellisia muutoksia henkilöstömäärän ja poliisilaitoksen alueen väestön kesken, on näiden välillä havaittavissa yhteys. Seitsemän laitoksen alueella henkilöstön määrä on muuttunut samaan suuntaan kuin kunkin laitoksen alueen asukasluku. Laitoksilla, joiden alueelta asukasluku on vertailuvuosien aikana vähentynyt, on myös poliisin henkilöstön määrä vähentynyt. Samaten paikoissa, joissa asukasluku on vertailuvuosien aikana kasvanut, on poliisin henkilöstömäärä myös kehittynyt samaan suuntaan. Lounais-Suomen ja Itä-Suomen poliisilaitoksilla henkilöstömäärä pysyi käytännössä muuttumattomana vertailuvuosien välillä. Molemmilla näistä laitoksista palkkalistoilla olevien poliisimiesten määrä erosi vertailuvuosien välillä vain yhdellä poliisimiehellä. Asukaslukujen puolesta taas Itä-Suomen alueella asukasluku on vähentynyt kolmella prosenttiyksiköllä, kun taas Lounais-Suomen alueella asukasluku on noussut 1,7 prosenttiyksiköllä.

Poikkeuksen näiden kahden tilaston korrelaatioon tekevät Hämeen ja Lapin poliisilaitokset. Lapin poliisilaitoksen alueella asukasluku on vähentynyt vertailuvuosien välillä 2,7 prosenttiyksikköä ja samalla aikavälillä henkilöstön määrä on kasvanut 6,6 prosenttiyksikköä. Hämeen poliisilaitoksen alueella tilanne on päinvastainen, vastualueen asukasluku on vertailuvuosien aikana kasvanut 1,1 prosenttiyksikköä, mutta henkilöstöstä on karsittu 3,1 prosenttiyksikköä. Hämeen poliisilaitokselta on vertailuvuosien välisenä aikana vähennetty suhteellisesti eniten henkilöstöä.

Pääkaupunkiseudun laitoksien alueella asukasluku oli vertailuvuosien välillä noussut jokaisen kolmen poliisilaitoksen alueella suhteellisen tasaisesti. Myös henkilöstömäärät vertailuvuosien välillä olivat nousseet kaikilla kolmesta laitoksesta. Henkilöstömäärien kasvun suhteen laitosten välillä oli kuitenkin selkeitä eroja. Helsingin poliisilaitoksen henkilöstömäärä kasvoi vain 4,1 prosenttiyksikköä, kun taas Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen henkilöstömäärä kasvoi jopa 21,7 prosenttiyksikköä. Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen alueella asukasluku pieneni 3,6 prosenttiyksikköä vertailuvuosien välillä. Henkilöstömäärä väheni niin ikään 1,6 prosenttiyksikköä. Myös Sisä-Suomessa nämä tunnusluvut olivat melko saman suuntaisia. Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella asukasluku kasvoi 5,5 prosenttiyksikköä ja henkilöstömäärä 4,6 prosenttiyksikköä. Oulun poliisilaitoksen alueella asukasluku on kasvanut

vertailuvuosina 3,6 prosenttiyksikköä ja henkilöstön määrä 11,1 prosenttiyksikköä. (Polstat 2008, 2018 / Tilastokeskus, Creative Commons License 2007, 2017)

5 HAASTATTELUT

Kävimme haastattelemassa poliiseja, jotka ovat työskennelleet organisaatiossa pitkään ja ovat nähneet, miten poliisiorganisaatio on muuttunut vuosien varrella. Suoritimme haastatteluita pienehköillä muuttotappio paikkakunnilla, joissa oletimme edellä mainittujen ilmiöiden olevan havaittavissa. Haastattelimme yhteensä neljää eri poliisimiestä Imatran ja Kuhmon poliisiasemilla. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla.

Teemahaastattelu perustuu siihen, että haastateltavana oleva henkilö on kokenut jonkin asian tai ilmiön. Toiseksi haastattelijalla on perehtynyt tähän ilmiöön tai asiaan ja hahmottaa sen kokonaisuudessaan. Kolmanneksi haastattelijalla on luotu tämän perehtymisen pohjalta haastattelulle rungon ja lopuksi haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin näistä asioista tai ilmiöistä (Hirsijärvi & Hurme 2008, 47). Tiesimme jo etukäteen, että haastattelemamme henkilöt olivat kokeneet henkilöstöasioihin liittyvät haasteet pitkän uransa aikana. Olimme myös itse kokeneet harjoittelumme aikana henkilöstöasioihin liittyvät ongelmat, sekä perehtyneet niihin kirjallisuuden ja muun materiaalin kautta ennen haastatteluja.

Mielestämme teemahaastattelu sopii parhaiten meidän tutkimukseemme sen vuoksi, että haastatteluissa kuuluisi haastattelijoiden äänen sijaan itse tutkittavien ääni. Loimme haastatteluihin valmiit kysymykset, mutta pyrimme siihen, että saisimme vastauksista mahdollisimman avonaisia. Toisaalta emme myöskään halunneet, että haastattelut olisivat liian laajoja, joten rajasimme keskustelua kysymysten avulla. Halusimme myös, että kaikki haastateltavat käsittelevät kuitenkin melko samoja aihealueita. Tämän vuoksi päädyimme syvähaastattelun sijasta teemahaastatteluun. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 48)

5.1 Imatra

Haastattelimme Imatran poliisiasemalta kahta eri poliisimiestä. Ensimmäinen haastateltavista työskenteli rikostorjuntasektorilla rikosylikonstaapeli, jolla oli virkaikää haastatteluhetkellä yli 20 vuotta. Toinen haastateltava työskenteli valvonta- ja hälytyssektorilla vanhempänä konstaapelina ja hänellä oli haastatteluhetkellä virkaikää yli 10 vuotta.

Heti haastattelujen alussa kävi ilmi, että haastateltavien mielestä poliiseja on aivan liian vähän verrattuna kihlakuntien aikaan. Sama ongelma on sekä kentällä, että rikostorjunnan puolella. Perustutkintaan tai valvonta- ja hälytyssektorille ei ole avoimia virkoja tarjolla, vaikka tarvetta olisi. Imatran ulkomaalaistutkintaan oli haastatteluhetkellä avoinna vakituinen virka, mutta paikkaan ei hakenut yhtään hakijaa.

“Tilanne on lievästi sanottuna surkea, poliiseja on liian vähän verrattuna kihlakuntien aikaan. Etelä-Karjalan alueella saattoi olla parhaimmillaan kymmenen partiota käytettävissä. Imatralla oli kolme partiota, Parikkalassa yksi partio, Lappeenrannassa ainakin neljä partiota, sekä Joutsenossa vielä yksi partio. Tuota tilannetta voi verrata tähän päivään, kun koko Etelä-Karjalaa hoidetaan pahimmillaan neljällä partiolla ja yhdellä ryhmänjohtajalla, joka ajaa yksin.” Haastateltava 2

“Meillä on pelkästään tässä Imatran alueella ollut aikanaan kuusitoista rikostutkijaa, lisäksi Ruokolahdella oli kaksi rikostutkijaa ja vielä Parikkalassa oli kaksi rikostutkijaa. Eli yhteensä 20 rikostutkijaa oli hoitamassa tätä aluetta verrattuna tähän hetkeen, kun meitä on kuusi tutkijaa hoitamassa koko aluetta. Näistä kuudesta tutkijasta yksi tutkii pelkästään lapsiin kohdistuvia juttuja. Lisäksi minä kuulun näihin kuuteen ja minulle kuuluu lisäksi tutkinnanjohtajan velvollisuus ja minun ei kuuluisi osallistua tutkintaan ollenkaan, mutta silti joudun joka päivä osallistumaan tutkintaan.” Haastateltava 1

Ensimmäisen haastateltavan mielestä se, että esimerkiksi Imatran tutkintaan on hankala saada työntekijöitä, on useamman tekijän summa. Toisaalta Imatra on kaupunkina pieni ja sellainen, että esimerkiksi nuoria ei välttämättä kiinnosta muuttaa sinne. Myöskin se, että Imatran tutkinta on niin pahasti ruuhkautunut ja juttupaine on kova, vähentää ihmisten kiinnostusta hakeutua Imatralle. Toinen haastateltava kertoi, että harjoittelijat hakeutuvat yleensä töihin kotipaikkakunnilleen ja eivät välttämättä jää harjoittelupaikkakunnalleen töihin valmistuttuaan koulusta. Imatralla ei ole lähiaikoina ollut sellaisia harjoittelijoita, jotka olisivat kotoisin Imatralta tai sen lähiseuduilta. Molemmissa Imatran haastatteluissa nousi esiin se, että paikkakunnalla ei juurikaan ole rekrytointia poliisiammattikorkeakouluun. Molempien haastateltavien mielestä rekrytointia tulisi tehdä nykyistä enemmän.

“Paikkakunnalla ei harrasteta minkäänlaista rekrytointia mielestäni. Rekrytointi on mielestäni netin/sosiaalisen median varassa ja ehkä kerran vuodessa järjestetään poliisinpäivätempaus kävelykadulla, jossa on tällaisia jaettavia mainoslehtisiä.” Haastateltava 2

Yhtenä poliisikoulutuksen houkuttelevuutta vähentäneenä asiana nähtiin myös vanhojen koulussa saatavien etujen poistuminen. Ennen AMK -uudistusta poliisikoululaiset saivat ilmaisen majoituksen, ruuan ja pienen päivärahan opiskelusta. Osalle nämä edut saattoivat toisen haastateltavan mukaan olla se “porkkana” alalle siirtymisessä. Näitä etuja saadessa ei opiskelijoiden tarvinnut ottaa esimerkiksi opintolainoja tai vastaavia.

Ensimmäisen haastateltavan mielestä Imatran rikostorjunnan virkoihin rekrytoinnissa epäonnistuttiin siinä mielessä, että virkoihin tarjottiin määräaikaista virkoja. Ulkopaikkakuntalaisille kotoutuminen Imatralle voi olla vaikeaa. Varsinkin, jos muualla on tarjolla vakinaisia virkoja, niin määräaikainen virka ei välttämättä ole houkuttelevin vaihtoehto.

Syrjäseutulisiä nähtiin parhaana ratkaisuna syrjäseutujen rekrytointiin molemmissa haastatteluissa. Ensimmäinen haastateltava oli sitä mieltä, että palkan lisäämisellä ihmisiä alkaisi varmasti kiinnostamaan enemmän työskentely syrjäseuduilla.

5.2 Kainuu

Haastattelimme Kainuun kenttäjohtoalueelta kahta eri poliisimiestä. Kolmas haastateltavista työskenteli Kajaanin poliisiasemalla ylikomisarina valvonta- ja hälytyssektorin johtajana. Virkaikää hänellä oli haastattelua tehtäessä lähes 40 vuotta. Neljäs haastateltavista työskenteli haastatteluhetkellä Sotkamon poliisiasemalla vastaavana ylikonstaapelina. Virkaikää neljännellä haastateltavalla oli haastattelua tehdessä lähes 30 vuotta.

Myös Kainuussa tehdyistä haastatteluista kävi ilmi, että muuttoliike maalta kaupunkiin on tiedostettu tosiasia. Kolmas haastateltava, joka toimii Kajaanin poliisiaseman valvonta- ja hälytystoimintayksikön johtajana, kertoi toimintaympäristön Kainuussa muuttuneen hyvin paljon viimeisen 20 vuoden aikana. Väestönmäärä Kainuussa on vähentynyt huomattavasti ja ikärakenne on vanhentunut. Nuoret muuttavat työn perässä muualle ja kainuulaisista noin 42% on eläkeläisiä. Eläkeiän saavuttaessaan monet Kainuun maakunnissa asuvat ihmiset myös siirtyvät syrjäisemmiltä seuduilta Kajaaniin, joka on Kainuun kaupungeista suurin. Poliiseja Kainuun alueella on huomattavasti vähemmän kuin ennen. Monista pienemmistä paikoista poliisiasemat on lakkautettu kokonaan, esimerkkinä haastateltava mainitsi Puolangan, jossa vielä 20 vuotta sitten oli kuusi virkaa. Myös koko poliisiorganisaatio on muuttunut paljon viimeisen 20 vuoden aikana. Mielenkiintoinen yksityiskohta, jonka kolmas haastatel-

tava nosti esiin, on Kajaanin kenttävirkojen määrä vuosina 1996 ja 2019; Molempina vuosina Kajaanissa on ollut 26 poliisia virassa järjestyspoliisissa. Kajaanissa poliisien määrä on siis pysynyt melko samana, mutta koko Kainuun alueella vähentynyt huomattavasti. Haastateltava korostikin sitä, että Kainuuta kokonaisuutena ajatellen ylivoimaisesti suurin osa tehtävistä sijoittuu Kajaani-Sotkamo akselille. Onkin siis perusteltua, että resursseja on painotettu Kajaaniin suhteessa paljon enemmän kuin ennen, sillä sekä väestö, että poliisin tehtävät ovat painottuneet sinne.

Virkojen määrä syrjäisillä seuduilla on vähentynyt, mutta näihin jäljellä oleviin virkoihin on ollut kolmannen haastateltavan mukaan vaikeuksia rekrytoida henkilöstöä. Kolmas haastateltava näkee syynä tälle liian vähäisen poliisien kouluttamisen. Viisi vuotta sitten poliiseja oli paljon työttömänä ja töitä otettiin vastaan sieltä mistä niitä sai. Tänä päivänä virkoja on enemmän kuin työikäisiä poliiseja, jonka myötä poliisiorganisaatiossa on alkanut tapahtua myös sisäistä muuttoliikettä. Töitä on tarjolla lähes kaikkialla ja ihmiset, jotka ovat ottaneet virkoja vastaan sieltä missä niitä on aiemmin työtä hakiessa ollut, hakeutuvat nyt töihin takaisin esimerkiksi omille kotipaikkakunnilleen.

Kolmas haastateltava kertoi, että Kainuussa rekrytointia tehdään lukioissa, kutsunnoissa ja Kainuun prikaatilla ja hän piti rekrytoinnin määrää riittävänä. Lisärekrytoinnin sijaan hän parantaisi syrjäseutujen poliisiasemien henkilöstötilannetta palkkauksen parantamisella. Pienillä poliisiasemilla samat poliisimiehet suorittavat monipuolisesti kaikenlaisia poliisin tehtäviä ja tämän pitäisi näkyä myös palkkauksen vaativuustasossa, joka puolestaan tekisi näistä viroista houkuttelevampia. Tulevaisuudessa kolmas haastateltava korostaa poliisitoiminnan parhaan mahdollisen tason saavuttamiseksi analyysin merkitystä. Resursseja tulee sijoittaa ja käyttää siellä missä niitä tarvitaan. Harvaan asutuilla seuduilla poliisin toiminta- valmiusajat ovat korkeat, mutta niissä myös todella harvoin on tarvetta poliisille.

Kolmas haastateltava pitää entistä laajempaa viranomaisyhteistyötä potentiaalisena keinona parantaa toimintavalmiusaikoja syrjäseuduilla, mutta näkee sen toteuttamisessa myös haasteita. Itä-Suomessa on joskus koitettu esimerkiksi rajavartiolaitoksen ja poliisin yhteispartioita, mutta se ei saadun palautteen perusteella osoittautunut toimivaksi ratkaisuksi. Esimerkiksi yhteiset toimitilat Kuhmon kaltaisissa paikoissa voisivat hänen mielestään olla tulevaisuudessa mahdollinen ratkaisu, jolla säästettäisiin resursseja. Rajaorganisaation kaltaisesta työvuorosuunnittelusta, jossa poliisimiehellä olisi useita vuoroja peräkkäin ja tämän jälkeen pitkät vapaat, kolmas haastateltava mainitsi olevan vaikeaa toteuttaa tasapuolisesti poliisissa.

Neljäs haastateltava vastasi esittämäämme kysymyspatteristoon pitkälti saman kaavan mukaan kuin edellisetkin haastattelemamme poliisimiehet. Neljäs haastateltava on työskennellyt Kuhmon poliisiasemalla viiden vuoden ajan. Poliisilaitokset ovat suurentuneet vuosien varrella, poliisiasemien määrää on vähennetty ja jäljelle jääneiden toimialueet ovat laajentuneet. Samaan aikaan miehistön määrä Kuhmossa on vähentynyt kahdestatoista virasta viiteen. Kuhmossa on ollut virkoja avoinna, mutta virkoja ei ole saatu täytettyä. Muutoksia on tapahtunut organisaation ja henkilöstömäärän lisäksi myös tietotekniikassa, laitteissa ja välineissä, joka on osittain paikannut vähentyneen henkilöstömäärän.

Rekrytointia Kuhmossa on harjoitettu käymällä esittelemässä poliisin ammattia yläasteella, lukiossa, kutsuntatilaisuuksissa ja silloin tällöin on pidetty myös poliisin päiviä. Neljäs haastateltava nosti esille muutamia syitä henkilöstön rekrytointivaikeuksiin. Hän koki koulutuksen olevan liian vähäistä. Valmistuvilla poliiseilla on varaa valita, minne he hakevat töihin ja joka puolelle ei riitä hakijoita. Tästä päästäänkin toiseen seikkaan, jonka neljäs haastateltava mainitsi: houkuttelevuus. Pieni paikkakunta, jossa ei välttämättä joka työvuorossa ole hirveästi toimintaa ei houkuttele valtaosaa nuorista poliiseista. Työtä tehdään usein joko yksin tai partiokaverin kanssa kahden, eikä tukipartioita ole kovin lähellä.

Neljäs haastateltava kertoi kuitenkin työn pienellä paikkakunnalla olevan monipuolista ja tutkittavaa, sekä valvottavaa riittää, vaikkei hätäkeskukselta jatkuvasti tehtäviä tulisikaan. Hän näkee monipuolisen työnkuvan positiivisena ja antoisena asiana, josta saa arvokasta kokemusta poliisiuralle. Suurimpana tekijänä työn houkuttelevuudelle kuitenkin on hänen mielestään palkkaus, kuten edellinenkin haastateltava ajatteli. Lisäksi houkuttelevuutta voitaisiin parantaa esimerkiksi helpottamalla virkaan tulevan poliisin puolison työnhakua yhteistyössä kunnan tai kaupungin kanssa. Neljäs haastateltava piti mahdollisena vaihtoehtona yhteen niputettuja työvuoroja, joita seuraisi pitkät vapaat. Tämä voisi mahdollistaa Kuhmossa töissä käymisen kauempanakin asuville. Näin toimitaan osittain muun muassa pelastuslaitoksella ja rajavartiolaitoksella. Mikäli Kuhmon virkoja ei saada täytettyä ja tullaan tilanteeseen, jossa poliiseja ei asemalla ole riittävästi, neljäs haastateltava näkee yhtenä ratkaisuna tähän komennusperusteiset työvuorot alueelle kauempaa käsin, esimerkiksi Kajaanista. Tutkinnan toimia voidaan jossain määrin tehdä myös kauempaa etätyönä.

6 VAIHTOEHTOISIA RATKAISUJA

Tässä luvussa esittelemme muutamia meidän tutkimuksemme pohjalta keskeisimpiä ratkaisuehdotuksia, joilla syrjäseutujen poliisiasemien resurssitilannetta voitaisiin parantaa tulevaisuudessa. Nämä ratkaisuehdotukset ovat syntyneet lukemamme lähdekirjallisuuden, käymiemme haastatteluiden, keskusteluiden ja tekemiemme havaintojen pohjalta. Ratkaisuehdotukset eivät sisällä konkreettisia loppuun asti hiottuja valmiita ratkaisuita, vaan ne ovat enemmänkin tämän tutkimuksen esiin nostamia teemoja tai suuntaviivoja. Useimmat niistä ovat niin laajoja kokonaisuuksia, että niistä riittäisi kirjoitettavaa jopa opinnäytetyöksi asti.

6.1 Palkkaus

Niin tämän tutkielman haastatteluissa, mediassa kuin kahvipöytäkeskusteluissa, yleisin ehdotettu ratkaisu syrjäseutujen poliisiasemien poliisipulan helpottamiseksi on raha. Palkkojen nostamisen nähdään olevan keino, jolla saadaan poliisimiehiä hakeutumaan virkoihin myös sellaisille asemille, joihin ei muuten riitä hakijoita. Tämä ei ole täysin uusi ajatus, sillä poliiseille maksettiin syrjäseutulisää vielä vuonna 1988 (Poliisin VES-kooste 2017). Syrjäseutulisällä tarkoitetaan lisäosaa palkasta, jota maksetaan työntekijöille, joiden työpaikka sijaitsee annettujen mittareiden mukaisesti ”syrjäseudulla”. Monilla muilla aloilla syrjäseutulisä on edelleen käytössä. Esimerkiksi lääkäreiden palkoissa on merkittäviä eroja, kun verrataan samaa työtä tekevien lääkäreiden palkkoja ympäri Suomea. Syrjäisillä seuduilla toimiville lääkäreille maksetaan samasta työstä huomattavasti enemmän palkkaa, kuin suurimmissa asutuskeskuksissa työskenteleville lääkäreille. (KVTES 2017/5§)

Tällä hetkellä poliisihallituksessa onkin käynnissä poliisin ja poliisihallituksen palkkausjärjestelmän uudistaminen, joka on osa Poliisi 2025 - tulevaisuuden työpaikka - hanketta. Poliisihallituksen Tiina Eränkö on tehnyt asiasta esiselvitysraportin, joka on julkaistu 30.4.2019. Selvityksen mukaan harvaseutujen rekrytointiongelmien ratkaisuksi onkin esitetty peruspalkan korotusta tai syrjäseutulisää. Myös muunlaisia palkankorotuksia on ehdotettu. Muun muassa perustutkinnan palkkatason lähtökohdaksi on ehdotettu alkavan 08.03 (2 384,91 euroa) tai jopa 08.04 (2 480,62 euroa) luokalla. (Poliisin peruspalkkataulukko) Ulkomaillakin suureksi kannustimeksi syrjäseudun rekrytointiin todettiin palkkaus. Australian syrjäseudun poliisiviran vastaan ottavan ensimmäiseksi punnittavaksi asiaksi valikoitui

useimmiten taloudellinen tilanne. Australiassakin asia nähtiin parhaiten ratkaistavaksi peruspalkan lisäämisellä tai syrjäseutulisällä. (Adcock 2002, 12)

6.2 Rekrytointi

Rekrytointiin panostaminen on erityisen tärkeää siellä missä poliiseista on suurin tarve. Poliisikoulutukseen hakeutuva harvaan asutulta alueelta kotoisin oleva henkilö on suuremmalla todennäköisyydellä halukas myös työllistymään lähelle kotiseutujaan, kuin suurissa asutuskeskuksissa varttuneet. Vaikka ensimmäisenä tässä osiossa mainittu palkkauskysymys nousee usein rekrytoinnista puhuttaessa ensimmäisenä pinnalle, on tämä tosiasia syytä nostaa lähes yhtä suureen painoarvoon. Muuttoliikkeen suunta on harvaan asutuilta seuduilta kohti asutuskeskuksia. Olisiko pelkästään syrjemmässä maksettava parempi palkka riittävän vahva motivaattori saamaan poliisimiehiä muuttamaan sellaisten poliisiasemien läheisyyteen, jotka tämän muuttoliikkeen seurauksena ovat vailla työntekijöitä? Vai olisiko tätä tehokkaampi ja myös edullisempi vaihtoehto panostaa rekrytointiin ja saada poliisikoulutukseen tämän avulla sellaisia henkilöitä, jotka haluavat työskennellä nimenomaan näissä harvaan asutuissa muuttotappiopaikkakunnissa? Vaatinee jo oman tutkielmansa saada käsitys siitä, kuinka paljon rekrytoinnin tehostaminen maksaisi ja kuinka tehokasta se todella olisi tämän käsiteltävän aiheen kannalta.

Nykyään kaikkien opiskelijoiden ammatillista osaamista lisäävään harjoitteluun kuuluu harjoitussuunnitelman mukaisesti opiskelijarekrytointitapahtuma, missä käydään puhumassa yläasteella tai lukiossa tai jossakin vastaavassa rekrytointitapahtumassa. (Poliisi AMK-tutkinto opetussuunnitelma 2018-2020). Tämä varmasti lisää rekrytoinnin määrää merkittävästi, mutta toisaalta juuri kaikkein pienimmillä syrjäisillä poliisiasemilla harvoin on työharjoittelijoita. Kuten haastatteluista kävi ilmi, rekrytointia tehdään jonkin verran, mutta parantamisen varaa on kyllä.

Rekrytoinnissa tulisi myös osata markkinoida ja mainostaa syrjäseuduilla tehtävää poliisi-työtä positiivisten asioiden kautta. Syrjäseuduilla työskennellessä voi mahdollisesti päästä tekemään poliisin tehtäviä paljon monipuolisemmin kuin isommissa kaupungeissa, joissa tehtävät on jaettu enemmän erityiskoulutetuille henkilöille. Aikaisemmin mainitussa Ylen artikkelissa, tutkinnassa työskentelevän Anton Pulkkinen haastattelussa Pulkkinenkin totesi,

että Kaakkois-Suomessa hän pääsee tekemään tutkinnan ohella myös partiointia. Myös tekemissämme haastatteluissa kävi ilmi, että työtehtävät pienillä paikkakunnilla ovat monipuolisia ja opettavaisia, joista saa arvokasta kokemusta.

Australiassa on myös todettu, että työ syrjäseuduilla vaatii laajempaa tietämystä asioista, kuin isoissa kaupungeissa työskennellessä. Australiassa työskentely syrjäseuduilla nähdään ammattitaitoa parantavana asiana. Australian suurimmilla asemilla arvostetaan henkilöitä, jotka ovat työskennelleet aikaisemmin syrjäseuduilla. (Adcock 2002, 13) Sama asia pätee myös Suomen pienemmillä poliisiasemilla. Pienemmillä asemilla, esimerkiksi Imatralla, tutkintaa ei ole jaettu lyhytkestoiseen ja pitkäkestoiseen tutkintaan. Sama tutkintaryhmä tutkii kaikenlaisia juttuja. Kun taas esimerkiksi Helsingissä tutkintaryhmät ovat jaettu hyvinkin tarkkaan tiettyihin rikoksiin erikoistuneille tutkijoille.

6.3 Viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyön tehostamisessa ja edelleen kehittämässä on potentiaalia kustannustehokkaisiin ratkaisuihin. Rajavartiolaitoksen partiot hoitavat jo nyt joitakin poliisin tehtäviä erikseen sovittaessa. Useat rajavartiolaitoksen toimipisteet sijaitsevat muuttotappio alueilla, joissa poliisin resurssit ovat vähentyneet jatkuvasti. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta paikkakunnasta toimii muun muassa Kuhmo. Olisiko mahdollista yhdistää poliisin ja rajavartiolaitoksen resursseja Kuhmon kaltaisissa paikoissa entistä tehokkaammin? Esimerkkeinä näistä poliisin hälytystehtävien hoitaminen rajavartiolaitoksen partioiden toimesta tai yhteisiin toimitiloihin siirtyminen. Näitä vaihtoehtoja miettiessä tulee toki huomioida lain asettamat rajoitukset esimerkiksi toimivaltuuskysymyksissä. Myös kysymys resurssien jakautumisesta organisaatioiden välillä on syytä ottaa huomioon viranomaisyhteistyön kehittämistä ajateltaessa. Jos rajavartiolaitos suorittaa valtaosan poliisin tehtävistä jollain paikkakunnalla, tulisiko poliisin resursseja kohdistaa tälle rajavartioasemalle?

6.4 Työaikasuunnittelun kehittäminen

Eräs keino saada työntekijöitä syrjäisille paikkakunnille, joihin on vaikeaa saada uusia työntekijöitä, voisi olla optimoitu työaikasuunnittelu. Mikäli työaikasuunnittelu mahdollistaisi sen, että työntekijän ei olisi välttämätöntä asua virkapaikkansa läheisyydessä, toisi se syrjäisten seutujen virkoihin mahdollisesti hakijoita myös kauempana asuvista poliisimiehiltä. Esimerkiksi rajavartiolaitoksella työvuorosuunnittelu on mahdollista toteuttaa siten, että

työvuorot sijoittuvat yhtenäisiksi putkiksi, samoin myös vapaapäivät. Työntekijän on täten inhimillisesti mahdollista asua vaikkapa eripuolella Suomea kuin missä hänen virkapaikansa sijaitsee.

Poliisin virka- ja työehtosopimus on pitkälti samanlainen kuin rajavartiolaitoksen. Poliisissa vastaavaa työaikasunnittelua ei kuitenkaan juuri käytetä. On mahdollista, että tämä johtuu organisaation kulttuurista. Poliisi on perinteisesti ollut paikkakunnalla asuva, jonka ihmiset tuntevat. Ajatus siitä, että pienemmällä paikkakunnalla poliisina toimisi muualta vain töihin tullut vieras ihminen, voi tuntua varsinkin vanhemmista ihmisistä vieroksuttavalta. Tämä voisi kuitenkin olla yksi ratkaisu tilanteeseen, jossa poliisiaseman avointa virkaa ei muuten saataisi täytettyä.

Rajavartiolaitoksella on edelleen käytössä joskus myös poliisin käytössä ollut varallaolo järjestelmä. Virkamies voidaan määrätä varalla olevaksi, jolloin hänen tulee olla määrättyssä hälytysvalmiudessa. Varallaolosta maksetaan korvausta, mutta se ei ole varsinaisesti työaikaa. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen virkamies voi vapaamuotoisen varallaolon aikana olla kotonaan, mutta hänen tulee kyetä siirtymään työpaikalle tunnin kuluessa hälytyksestä. Varallaolo järjestelmän palauttaminen poliisiorganisaatioon ei varsinaisesti ole ratkaisu tässä tutkielmassa pohdittaviin haasteisiin, mutta se voisi olla keino säästää resursseja nimenomaan harvaan asutuilla alueilla.

6.5 Komennukset ja päivärahapartiot

Edellisestä keinosta vielä askeleen eteenpäin ottava vaihtoehto voisi olla jonkinlainen vaikiintunut komennustyöviikko vaihtoehto. Olisiko mahdollista järjestää valvonta- ja hälytyssektorin poliisitoiminta harvaan asutuilla seuduilla ympärivuotisesti keikkatyöläisillä? Mikäli poliisimiehillä olisi mahdollisuus hakeutua ympärivuotisesti esimerkiksi viikon komennuspätkille suorittamaan valvonta- ja hälytystehtäviä jonnekin päin Suomea, hakijoista tuskin olisi pulaa. Viikon komennusta seuraisi tietenkin ansaitut vapaapäivät, joten kentällä työskentelevän väen näkökulmasta tällainen vaihtoehto olisi varmasti tervetullut. Tämän ratkaisumallin toteuttamisen tuomien säästöjen ja kustannusten suhde on meille täysi arvoitus, mutta ideana se kuulostaa toimivalta. Rahavirtojen lisäksi tulee huomioida myös se, että komennuksella oleva poliisimies olisi aina komennukselle lähtiessään suhteellisen pitkän pätkän poissa oman asemansa vahvuudesta.

Pienemmässä mittakaavassa vastaavanlainen toiminta voitaisiin toteuttaa siten, että maakunnan pääpoliisiasemalta lähetetään partio työvuoron ajaksi jonnekin syrjäseudulle, missä ei enää ole omaa poliisiasemaa. Aiemmin mainitsemmamme HARVA-partiot toimivat juuri tällä periaatteella, mutta niiden toiminta ei ole sidottu tiettyyn paikkakuntaan tai sen ympäristöön. Olisiko esimerkiksi Kuhmon kaltaisissa kunnissa kustannustehokkaampaa lopettaa poliisiaseman varsinainen toiminta ja ylläpitää jatkuvasti partiotoimintaa Kajaanista lähetetyn päivärahapartion voimin? Työntekijän näkökulmasta työpäivät, jotka oikeuttavat päivärahaan ovat varmastikin tervetulleita. Mikäli päivärahoista aiheutuneet kulut poliisiorganisaatiolle jäävät pienemmäksi kuin tässä esimerkissä Kuhmon poliisiaseman ylläpito, olisi tällainen toimintamalli taloudellisesti kannattava myös palkan maksavalle taholle.

6.6 Työn mielekkyys

Imatran haastatteluissa kävi ilmi se, että esimerkiksi tutkinnan puolen työn mielekkyyttä lisäämällä, on myös mahdollista lisätä rikostorjuntaan henkilöstöä. Imatran asemalla tutkittavien juttujen määrän vuoksi moni kokee työn stressaavaksi. Tutkittavia juttuja on suhteessa tutkijoiden määrään aivan liikaa. Esimerkiksi viereisellä poliisiasemalla Lappeenrannassa juttumäärät eivät ole läheskään niin pahat verrattuna Imatran tilanteeseen.

Poliisihallituksen palkkausjärjestelmä esiselvityksessä 2019 nousi myös esiin työn mielekkyys.

“Perustutkinnan rekrytointiongelmien ei muodostu ainoastaan valvonnan kokonaispalkkauksen alittavasta palkasta vaan nykyinen perustutkinnan tehtävä koetaan hyvin kuormittavaksi ja epämotivoivaksi tehtäväksi.”

Kehitysideaksi nousi esiin vaihtoehto, että tutkinnassa työskentelevien työnkuva muuttuisi monialaosaajaksi. Se tarkoittaisi sitä, että tutkinnan tehtävien lisäksi jaksossa tulisi myös valvonta- ja hälytyssektorin työvuoroja. Liikenne- tai järjestyspoliisin puolella tehtävät työvuorot voisivat vaihtelua työpäiviin tuodessaan vähentää tutkijoiden työn kuormittavuutta ja tutkijat voisivat saada kenttävuoroista lisäpalkkaa kerryttämällä kentältä saatavia korvauksia.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Syrjäseuduille tarvitaan sellaisia poliiseja, jotka ovat valmiita ja varsinkin halukkaita omasta tahdostaan jäämään paikkakunnalle asumaan. Sellaiset poliisimiehet, jotka muuttavat viran perässä syrjäseuduille usein lähtevät pois paikkakunnalta heti kun virka on saatavilla sieltä, minne he ensisijaisesti haluavat asumaan. Tutkimuksemme tuloksena pidämme tehokkaimpina keinoina syrjäisten poliisiasemien virkojen täyttämiseksi syrjäseutulisän käyttöön ottoa ja paikallisten rekrytointia.

Jo pitkään jatkunut kaupungistuminen jatkuu edelleen ja tulevaisuudessa harvaan asutut alueet autioituvat entisestään. Kaupungistumisen myötä myös suuri osa poliisin tehtävistä siirtyy suuriin asutuskeskuksiin ja niiden läheisyyteen. Resursseja on keskitettävä niiden tarpeen mukaisesti. Poliisiasemien määrä tulee todennäköisesti vähenemään vielä vuoden 2019 jälkeenkin. Poliisin täytyy kyetä suoriutumaan tehtävistensä myös niillä paikkakunnilla, jossa poliisiasemaa ei enää ole. Ratkaisuehdotuksiamme näiden alueiden poliisitehtävien suorittamiseen ovat isommilta poliisiasemilta syrjäisemmille seuduille partioimaan lähtevät päivärahapartiot, komennukset ja viranomaisyhteistyö.

7.1 Omia kokemuksia

Pohdimme myös asiaa henkilökohtaisesta näkökulmasta. Haimme työharjoitteluun Helsinkiin ja Tampereelle, mutta päädyimme Kajaaniin ja Imatralle. Kajaani ja Imatra olivat meille molemmille täysin tuntemattomia ja syrjäisiä paikkakuntia. Meillä molemmilla olisi ollut mahdollisuus jäädä työskentelemään työharjoittelupaikoillemme. Toinen meistä otti viran vastaan Imatralta ja toinen ei jäänyt Kajaaniin.

Imatralle motivoi jäämään virka ja se, että tyttöystävä oli saanut hyvän työpaikan Lappeenrannasta. Kaupunkina Imatra ei juuri kiinnostanut. Nuorelle kuopiolaiselle Imatra on huomattavasti epämiellyttävämpi kaupunki, kuin oma kotikaupunki. Imatra ei välttämättä ole sellainen paikkakunta, jonne haluaisi jäädä loppu elämäksi asumaan. Imatran hyvänä puoleena on se, että lähellä on Lappeenranta, joka on viihtyvyydeltään ja palveluiltaan parempi kaupunki. Imatran ja Lappeenrannan välinen matka on vain 30 kilometriä ja tie kaupunkien välillä on hyvä. Juuri syrjäseuduilla tämä on ongelma, muualta muuttaneet eivät monesti ole halukkaita jäämään pysyvästi harjoittelupaikkakunnilleen. Kaupungissa viihtymiseen vaikuttaa perheen, ystävien ja palveluiden läheisyys.

Kajaanin osalta taas mahdollinen virka ei riittänyt motiiviksi jäädä paikkakunnalle asumaan. Pirkanmaalta lähtöisin olevalle Kainuu on todella kaukana tutusta ympäristöstä. Ratkaisuun vaikutti eniten se, että perhe ja ystävät olivat niin kaukana. Kajaani on myös melko pieni kaupunki, jossa on paljon vähemmän palveluita kuin suuremmissa kaupungeissa. Ilmiö on noussut esiin opinnäytetyössämme. Kaupungistuminen ja kaupunkien mielekkyys vaikuttavat paljon ulkopaikkakuntalaisten päätöksentekoon siitä, minne hakeutuisi töihin.

7.2 Vastauksia tutkimuskysymyksiin

Millaisia muutoksia poliisiorganisaation henkilöstöresursseissa on tapahtunut syrjäseuduilla?

Syrjäseutujen poliisihenkilöstö on vähentynyt huomattavasti. Henkilöstön vähenemiseen on useita eri syitä. Näemme yhtenä suurimmista syistä jo pitkään jatkuneen kaupungistumisilmiön. Ihmiset muuttavat kaupunkiin ja suurempiin asutuskeskuksiin, jonka seurauksena harvaan asutut alueet autioituvat ennestään. Tämän, sekä poliisiorganisaation rakenneuudistusten johdosta myös useita poliisiasemia on lakkautettu ja poliisihenkilöstö on vähentynyt syrjäseuduilla. Imatralla väestömäärä on pysynyt viime vuosikymmeninä suurin piirtein samana, mutta poliisin henkilöstömäärät ovat vähentyneet huomattavasti ja asemia on lakkautettu ympäröivistä kunnista. Työtehtävät ovat kuitenkin henkilöstömäärän vähenemisestä huolimatta pysyneet samana. Kainuussa henkilöstöresurssien jakautuminen on jakautunut niin, että suurin osa henkilöstöstä painottuu Kajaani – Sotkamo akselille, jossa henkilöstömäärät ovat pysyneet suhteellisen samana, kun taas esimerkiksi Kuhmossa henkilöstön määrä on vähentynyt merkittävästi.

Samoin kuin Kainuussa, kaikkialla muuallakin suomessa resurssit ovat pitkälti painottuneet kenttäjohtoalueiden suurimpiin asutuskeskuksiin. Tässä työssä esitetyistä pylväskaavioista ei pysty havaitsemaan maakuntien sisällä tapahtuvaa muuttoliikettä. Vertailua niissä tehdään poliisilaitos alueiden välillä, joten niissä näkyy muuttoliikkeen vaikutus koko suomen mitakaavassa.

Miten poliisi suorittaa tehtävänsä tulevaisuudessa syrjäseuduilla?

Opinnäytetyötä tehdessämme kuulimme, luimme ja pohdimme erilaisia ratkaisuja. Vaikuttaa siltä, että poliisiorganisaatiossa tiedostetaan resurssien vähäisyys syrjäseuduilla ja ollaan valmistauduttu selviytymään poliisin tehtävistä myös tulevaisuudessa esimerkiksi kuudennessa luvussa ja haastatteluista kuulluilla toimenpiteillä. Poliisin palkkausjärjestelmän uudistuksessa on nostettu jälleen keskusteluun esimerkiksi syrjäseutulisät, työn mielekkyys, HARVA-partiot ja työnkuvan monipuolisuus pienemmillä asemilla.

7.3 Tutkimuksen luotettavuudesta

Kun arvioimme haastateltavien luotettavuutta lähteenä, voidaan sanoa, että mielestämme kaikkien haastateltavien työkokemuksella heidän näkemyksensä haastattelussa käsitellyistä asioista ovat todella kattavat. Imatran haastateltavista molemmat poliisit ovat työskennelleet koko uransa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella ja Kainuun haastateltavilla molemmilla on takanaan niin pitkä työura, että he ovat nähneet työvuosinaan konkreettisesti ne muutokset, joita poliisiorganisaatiossa on tapahtunut. Saimme haastatteluista asiantuntevien kokeneiden poliisimiesten näkökulmia työhömmä, mutta varmasti jokaisella haastateltavalla jäi jotakin merkityksellistä sanomatta. Hiljainen tieto, jota heille on kertynyt virkauransa aikana, on mahdotonta tiivistää lyhyeen haastatteluun. Kaikki haastateltavat olivat virassa Kainuussa tai Imatralla, joten otanta koko Suomen mittakaavassa on melko pieni. Jossain muualla Suomessa samaan aiheeseen liittyvät ongelmat voivat esiintyä jollain muulla tavalla ja niihin voi olla olemassa erilaisia ratkaisuita, kuin mitä olemme työssämme esittäneet.

Tilastoja, joita olemme käyttäneet tässä työssä, voidaan pitää luotettavina. Teimme vertailua väestömääristä ja poliisin henkilöstömääristä vertailuvuosina. Käyttämämme väestön määrää mittaavat tilastot olivat vuodelta 2007 ja poliisin henkilöstömäärää mittaavat tilastot vuodelta 2008. Näitä lukuja vertailtiin parempien puutteessa keskenään, vaikka ne eivät ole täysin vertailukelpoiset sijoituessaan eri vuosille. Vertailukelpoisuuden kannalta olisi ollut parempi käyttää saman vuoden tilastoja. Kuitenkin teimme vertailua kymmenen vuoden aika-haarukalla, joten tämän virheellisuuden vaikutus saamiimme lopputuloksiin on vähäinen.

7.4 Opinnäytetyö ideoita

Syrjäseutujen ongelmat julkisten palveluiden ylläpitämisessä ovat tällä hetkellä Suomessa todella paljon esillä. Ongelmat ovat olleet esillä opinnäytetöissä, kirjallisuudessa ja uutisissa.

Työssämme pureuduimme ongelmaan pääosin kirjallisuuden ja kahteen eri paikkaan sijoitettujen haastatteluiden voimin. Suomi on pinta-alaltaan suuri maa ja samanlaista tutkimusta voisi tehdä myös muualla Suomessa.

Kun opinnäytetyön tekemisvaiheessa käynnissä ollut poliisin palkkausuudistus valmistuu, siinä muuttuneita asioita ja mahdollista syrjäseutulisan paluutta voisi hyödyntää seuraavissa opinnäytetöissä.

Olemme tehneet tässä työssä jonkin verran tilastollista analyysiä tilastokeskuksen, väestökisterin ja Polstatin tilastojen pohjalta. Samasta aiheesta riittää potentiaalia ja materiaalia opinnäytetyöhön, jossa käytetään pelkästään kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä.

8 LÄHTEET

- Adcock, Graeme 2002: Country Policing: It's Not Rocket Science https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Adcock_Graeme_20022.pdf Luettu 20.7.2019
- Arponen, Antti 2005: Poliisi eläköityy - Mistä poliisit maakuntiin? Poliisiammattikorkeakoulu PPT 9, 2004-2005
- Creative Commons Licence, https://creativecommons.org/choose/results-one?license_code=by&jurisdiction=&version=4.0&lang=fi Luettu 4.9.2019
- Dawson, Tyler 2018: National Post <https://nationalpost.com/news/canada/citizens-on-patrol-in-olds>
- Harju, Jukka 2019: Helsingin sanomat <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005996841.html> Luettu 15.6.2019
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö
- Holmila, Marja 2001: Kylä, 2001
- KVTES 2017 <https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2017/luku-2-palkkaus/yleiset-maaraykset>
- Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki 2004: Kaupunkitalous
- Laakso, Silva 2019: Ylen artikkeli - Poliisilaitos laittoi kaupungissa viran auki, mutta yhtään hakemusta ei tullut <https://yle.fi/uutiset/3-10813920> Luettu 4.6.2019
- Lundmark, Linda 2006: Sparsely populated areas, problems with recruiting <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A144557&dswid=-8643>
- POLIISI (AMK) -TUTKINTO (180 op) OPETUSSUUNNITELMA Lukuvuodet 2018–2020 - https://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/61107_Poliisi_amk_ops.pdf?2790356ef085d688
- Poliisihallitus 2019: Poliisihallituksen ja poliisin palkkausjärjestelmien uudistaminen, Palkkausjärjestelmäuudistuksen esiselvitys 2/2019 https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/julkaisut/julkaisu/poliisin_ja_poliisihallituksen_palkkausjarjestelman_uudistaminen_2019?docID=80193
- Poliisin VES-kooste 2017: POL-2016-16960 https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/64402_Poliisin_VES-kooste_1.10.2017_lukien.pdf?363559009f0fd588
- Poliisilaki 1:1 §
- Royal Canadian Mounted Police 2018: <http://www.rcmp-grc.gc.ca/en/community-constable-pilot-program-evaluation>

Sisäministeriö 2012: Sisäministeriön julkaisu 34/2012 Poliisin hallintorakenne uudistus Pora III päälinjaukset

Sisäministeriö 2016: https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/poliisiasemaverkostosailyy-kattavana-lakkauttamisista-huolimatta

Tilastokeskus 2007: Väestörakenne 2007

Tilastokeskus 2017: Väestörakenne 2017

Tilastokeskus 2018: Maahan-, Maasta- ja Nettomuutto vuosina 1990-2017 <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike.html>

Valli, Raine 2015: Johdatus tilastolliseen tutkimukseen

Virkaehtosopimus: Poliisin peruspalkka taulukko https://www.spjl.fi/files/3537/Poliisitoimen_peruspalkkataulukko_1.4.2019_korotuksineen.pdf

Weisheit, R.A, Wells, L.E & Falcone, D.N. 2006: Crime and Policing in Rural and Small-town America, Third edition. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=naM-fAAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Weisheit+R+Crime+and+policing+in+Rural+and+small+town+2006&ots=_8TDR3M-xF&sig=iIKGfV8vlpZ5vrxQqXUQ_wBj9YU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yarwood, Richard & Mawby, Rob I. 2011: Rural policing and policing the rural, A constable countryside?

LIITTEET

HAASTATTELUPOHJA

Miten toiminta ympäristö on muuttunut paikkakunnalla viimeisen 20 vuoden aikana?

Millainen resurssitilanne poliisissa on tällä hetkellä paikkakunnalla verrattuna esimerkiksi 20 vuoden takaiseen aikaan? (Virkojen määrä? Avoimien virkojen määrä?)

Onko paikkakunnalle helppoa/vaikeaa saada työntekijöitä? Jos on vaikeaa, niin mistä luulet sen johtuvan?

Onko tutkinnan ja kentän virkoihin hakeutumisessa eroja?

Millaista rekrytointia paikkakunnalla harjoitetaan? Onko se riittävää? Miten sitä voitaisiin lisätä?

Millaisin keinoin lisäisit syrjäisten seutujen poliisiasemien houkuttelevuutta työpaikkana?

Millaisia vaihtoehtoisia toimintamalleja näet poliisitoiminnan turvaamiselle tulevaisuudessa alueilla, joista väestö muuttaa pois ja julkiset palvelut lakkautetaan?

Lyhyt kommentti seuraaviin ratkaisumalleihin:

- Syrjäseutulisä
- Paikallisten rekrytointi
- Entistä laajempi viranomaisyhteistyö
- Työaikasunnittelun kehittäminen sellaiseksi, että se mahdollistaa työskentelyn vaikka virkapaikka olisi hyvinkin kaukana kotoa. (esim. 5 työvuorokautta / 10 vapaata)
- Keikkatyö/päivärahapartiot
- "sheriffi"